FÖRSLAG

OM

GYMNASTIKENS NYTTA OCH NÖDVÄNDIGHET

FÖR

SOLDATEN I ALLMÄNHET,

ingifvet till stora reglementskomitén d. 6 Mars 1820.

(FRAGMENT.)

Digitized by Google

och vid enskildta öfningar. Sådan gymnastik passar likväl ej den spädaste barndomen.

93. Af uppställningar, afstånd, vändningar och steg böra endast de enklaste bestämmas. Sammansättningar deraf göre hvarje omtänksam lärare sjelf. Uppfinningen har deri det friaste fält.

Man bör noga tillse jemn fördelning af manskapet, så att en *öfverstark* icke kommer att arbeta ihop med en *alldeles svag person;* en *öfvertung* icke ställes i närmaste rote med en *öfverlätt*, ej heller en *mycket lång* utmed en *mycket liten*, en *äldre* invid en *mycket yngre* o. s. v.

94. Som den pedagogiska gymnastiken i allmänhet kallas aktif, och syftar att underlätta likstämmigheten mellan alla menniskokroppens delar, måste den åtminstone vara ett preservatif mot dennas förfall, således hafva ett medicalt syfte, hvilket i ännu högre grad, fast på ett passivt sätt utvecklar sig i medicalgymnastiken.

* * *

95. *Andra delen af rörelseläran innefattar den militära gymnastikens eller handvapens begagnande till fots och till häst.* Den krigiska (militära) gymnastiken syftar att *förmedelst yttre ting*, sabel, värja eller blott medelst *egen* förmåga såsom vid brottning, ridning m. m. sätta kroppen i oberoende af *en annan kropp* och *ett annat yttre ting;* d. v. s, att motarbeta en yttre främmande vilja, och sätta den under vår egen. Militärgymnastiken omfattar följande afdelningar:

1) Fäktning med värja.
2) Fäktning med sabel.
3) Fäktning med huggvärja.
4) Fäktning med Gevär och bajonett (tvåhandspik).
5) Lanskastning.
6) Änterbila (pik).
Handgrepp.
Ridt (voltige, brottning).

96. Hvarje lefvande varelse har fått känsla för sitt sjelfbestånd. — Menniskan liknar häruti djuren; men dessa

Digitized by Google

hafva af *naturen* fått sina vapen, för att försvara sitt lif; menniskan deremot har måst sjelf *uttänka sina*. Derföre föra de förre sina anfalls- eller försvarskrig efter *drift*; den sednare deremot ofta har *beräkning* på vapnets brukbarhet. Således måste menniskan äfven veta, *huru hon bör föra* det vapen, som hon nyttjar; annars handlar hon icke såsom menniska, utan blott som djur.

97. Ehvad vapen soldaten skall lära sig att föra, bör han förut erhålla, utom rekrytexercis, någon *allmän gymnastik*, för att bryta den stelhet, som annars motverkar fäktundervisningen, om tiden dertill är kort. Gevärfäktningen är lätt att lära, och fordrar ej lång förberedning. De första enklaste fäktställningarna kunna t. o. m. öfvas med *skolynglingar*, äfven med trägevär eller tvåhands träpik. Sabelhuggning fordrar mera allmän gymnastisk förberedning; och särdeles böra öfvas rörelser med hel fotflyttning, handvridningar med slag, bålrörelser samt synnerligen för ryttare *vridrörelser* med skiljda fötter, alltmera hastiga, sluteligen i förening med armrörelser i olika plan, fria och bundna språng, voltige. Värjföringen fordrar allramest en allmän utbildning till full concentration, d. ä. föreningen af smidighet, hastighet och säkerhet i förmåga att hvarje ögonblick kunna hejda sin egen kraft, att till det yttersta kunna inskränka den hastigaste rörelse, att begagna det minsta möjliga af tid och rum. Endast då kunna hans rörelser blifva så säkra och hastiga att de gränsa till osynlighet för motståndaren. Stora rörelser äro alltid bevis på massans öfvervigt till kraften (och säkerheten), ej blott vid benens steg, marscher, utfall; men äfven vid händernas rörelser: stötar, afböjningar, spetsflyttningar. Deraf svårigheten att beskrifva alla fast concentrerade rörelser, deraf svårigheten att teckna dem rätt. Ingen kan dock lära fäkta blott efter bok. — —

98. Innan man sätter vapen i hand på en nybörjare (infanterist), bör man lära honom 1) att med vårdad hållning intaga halft höger om med rät fotvinkel, att derunder bortvrida venster (höger) axel och framvrida ansigtet, derefter 2) att i denna ställning böja (och uppräta) knäna lodrätt öfver

Digitized by Google

fotspetsarna, och väl utåtförda, så att fötternas yttersida stadigt stödes mot marken, derefter 3) att intaga benens gardställning jemte appeller, för att utröna deras stadga, då tyngden hvilar på det bakre benet; samt slutligen 4) att utföra marscher framåt och bakåt, äfvensom gardombyten. Om man förberedt dessa öfningar med gymnastik, och sedan fortgår från det lättare till det svårare; kan man med fördel samtidigt undervisa ett *stort antal* i fäktning liksom exercis. *Exercisens rythm är dock annat än fäktningens rythm.* Om denne method ej är i alla afseenden bättre för att bilda *verkliga fäktare*, så äger den likväl nog många fördelar vid *soldatundervisningen* under rådande omständigheter. Den längre eller kortare öfningstid, som medgifves, måste man derföre noga afse.

All fäktundervisning börjas således med öfning *utan vapen* vexelvis för *båda* sidor:

1) Sidans effacering medelst kommando-ordet *Halft höger* (*venster*) *om* med rät fotvinkel; derefter återgång (till grundställning) medelst *Midtåt;* eller *räkning* för båda rörelserna, tillsammans tvenne tempo *Ett! Tu!*

2) Sidans effacering (enligt det föregående) och derifrån knäböjning (och sträckning) medelst kommando-orden *Knäna böj! Uppåt sträck!* (Räta upp!) Tillsammans fyra tempo *Ett! Tu! Tre! Fyr!*

Anm. Till omvexling med denna förberedning öfvas fotflyttning framåt (bakåt) i samma effacerade utgångsställning.

3) Sidans effacering, derifrån knäböjning (enligt föregående) och derifrån främre fotens framflyttning medelst kommando-ordet *Höger (venster) fot framåt ställ!* och *Höger (venster) fot tillbaka ställ!* Tillsammans sex tempo *Ett! Tu!* o. s. v. (neml. tre för att komma i *Gardställning;* tre för att *Räta upp!*)

4) Gardombyten, half och helmarsch (passade) framåt och tillbaka, vändning. I allmänhet bör ej mer än en ny öfning tilläggas för hvarje dag. För hvarje ny rörelse tillser befälet i början noggrant ställningens vård, samt hufvudets och bröstets lediga, men uppsträckta hållning; derefter tillägger han äfven *hastigheten* mer och mer, med strängt bibehållande af hållningen. Sedan begagnas *vapen*, efter liknande grunder. Om instruk-

Digitized by Google

tören har god tillgång på tjenliga biträden, må hvarje karl få en enskild öfning rotevis i dessa förberedande ställningar, hvarje för sig; deras enkelhet och likhet med fristående gymnastiken göra att de alla lätt läras på några få timmar, om soldaten ej tröttas för länge dermed, utan nödig hvila. All fäktundervisning efter kommando och temporäkning bör ordna sig i 1) öfningar utan vapen, på ett led, 2) med vapen, på ett led, 3) med vapen, på tvenne led, eller parvis vända mot hvarandra. Derefter följer *contrafäktning* parvis, men af öfningstidens längd, af biträdenas öfning och antal, men synnerligen af vapnets olikhet beror huru mycken *enskild öfning*, före öfningarna på tvenne led, kan tilldelas hvarje karl emot *instruktör*, först *långsamt*, sedan allt fortare, till inlärande af hvarje rörelses användningssätt. För Bajonett göres denna öfvergång så kort, som behöfves för att uppfatta stötars och afböjningars sammanhang, för lika sidor, men ej för *omaka* gard.

Anm. Temporäkning, småningom hastigare gifver de bästa verkställighetsord till de flesta gymnastiska rörelser. — Alla rörelser (med vapen) af mera än ett tempo, och alla *sammansättningar* skola först *räknas i tempo*. Sedan detta är nog öfvadt, kunna samma turer (genom ett slutligt verkställighetsord), sammanbindas utan räkning till *omedelbart utförande, med största möjliga hastighet*, för att bilda öfvergång till verklig *contra af eget val* — men utan för långa sammansättningar; i början ej mer än *tvenne* enkla rörelsers förening, antingen: 1) A gör tvenne angrepp, B motsvarande parader, eller 2) A gör ett angrepp, B motsvarande parad och ripost, som A parerar o. s. v. — För sammansättningen af *olika delars* rörelser iakttages alltid, att först öfvas armarnas (och gevärets) rörelser, *omvexlande* med fötternas (och kroppens) rörelser, innan båda slagen kunna *förenas*. — I början skall soldaten oftare hvila; emedan hans rörelser då äro mindre omvexlande och mera tröttande. Innan rörelser med fötter och händer (vapnet) kunna *förenas*, böra de *omvexla* till mera hvila.

99. Contrafäktningen bör instruktören sjelf öfvervaka både till förekommande af öfverilning eller andra ytterligheter.

Digitized by Google

Om det föregående är nog och rätt öfvadt, kan instruktören rigta soldatens undervisning till att *hastigt se och begagna blottor*, tillfälliga eller afsigtliga, att nyttja finter, och att efter hvarje lyckad afböjning gifva stöt, m. e. o. att välja och rätt använda ögonblicket.

100. Till underlättnad både för instruktören och manskapet, indelas detsamma i *fäktklasser* efter de förut bestämda grunderna. Dessa kunna vara större vid fäktning på *ett* led; högst 18—20 man för hvarje instruktör, minst vid kontrafäktning. Manskapet bör ofta hvila, men kort. Under hvila kunna enskilda fel rättas.

101. Till fäktning på tvenne led begagnas helt afstånd mellan rotarna. Om manskapet är uppställdt på tvenne slutna led, uppgifver instruktören huru många steg (tre eller flera), det första ledet bör framrycka, hvarefter kommenderas:

(Till fäktning) första ledet ryck ut—marsch!

Det angifna ledet marscherar rätt fram, gör *halt*, och derefter *högeromvändning*; alla dessa rörelser följa hvarandra omedelbart, men taktmässigt.

Om manskapet är uppställdt på ett led, utrycka jemna män, sedan instruktören för manskapet uppgifvit det dertill nödvändiga antal af steg; dertill kommenderas:

(Till fäktning) jemna ryck ut—marsch!

Jemna framträda och göra halt med ställningssteg (fyra; tempo) derpå göra de omedelbarligen *Högeromvändning*, (tre tempo) samt derefter likaledes *rättning* (två tempo) åt venster, midtför udda med venstra fotens steg åt venster samt ställningssteg, med högra foten. Inryckningen i båda fallen göres med fyra (fem, sex) steg och högeromvändning.

102. För öfrigt tillhöra *felen* antingen ställning eller snabbhet. Den förras fel måste instruktören *först* söka rätta eller minska i mon af hvarje karls olika anlag, hvilket är lätt, om gymnastik förut rätt användes deremot. Underredets fel i gard: kroppstyngden hvilande på främre benet, fötterna ej i rät vinkel, främre fotspetsen inåtvriden, den andra tvert-

Digitized by Google

om, eller främre foten korsar den bakre, knäna synnerligen det främre sjunkande inåt hvarandra, eller för raka, synnerligen det bakre, höfterna, underlifvet framåtskjutande, antingen åt fronten eller åt gardsidan. —

Öfverlifvets väsendtligaste fel: att hufvudet ej bäres lodrätt, hakan framskjutes, bakre sidan, axeln, ej bortvrides, och ansigtet ej framvrides, hvarigenom ena ögat sneglar framåt, att bröstet sammansjunker, eller öfverlifvet lutar bakåt, eller annorlunda afviker från lodrät hållning, armbågarne (till enhandsvapen) afvika ur kroppens fäktplan, eller att alla dessa delar öfverskrida rörelsens nödiga gränsor.

Det vanligaste felet vid passad och marsch framåt är att korsa fötterna (sedda i frontplanet) eller att förlöpa sig derigenom att kroppstyngdens snabba framflyttning ej nog bestämdt hejdas. —

Fel vid gardombyte och vändningar: att lossa från marken den häl, hvarom vridningen bör ske.

Det vanligaste felet i utfall är att lossa den bakre hälen från marken, bristande sträckning i bakre benet, olikhet mellan bålens, bakre benets och främre underbenets lutning, genom för långt utfall, eller för kort, fötterna korsas, främre fotspetsen eller knät inåtvrides, hufvudet ur linien.

Det vanligaste felet vid liggande stötar i utfall är, att bakre axeln ej hålles orörlig. — —

Första Afdelningen. Om Värjan.

Inledning.

103. Då vapen finnas, måste det äfven gifvas reglor, huru de, så väl till anfall som försvar, ändamålsenligt må användas; reglor grundade så väl på menniskokroppens mekanism och geometriska konstruktion, som på sjelfva vapnens, med vilkor att desse ej äro i något stridigt förhållande till hvarandra. I följe häraf komma de kroppens ställningar, som grundade på ofvannämnde vilkor, äro antagne såsom ändamålsenligast, att först blifva ämnet för uppmärksamheten, hvarefter de tillämp-

Digitized by Google

ningar och föränderingar, som vid de olika vapnen därmed öfverensstämma, skola framställas.

Då vi ej kunna bestämma den terrain, på hvilken vi möjligen komma att strida, och vi således måste göra oss deraf så oberoende som möjligt, intaga vi en ställning, hvarigenom dessa svårigheter lättast öfvervinnas: nemligen *den vi kalla Gard.**)

I gardställningen är afståndet mellan benen ungefär tvenne fötters längd, emedan detta vanligen är motsvarande axlarnes bredd, som är det rätta afståndet, emedan desse äro de yttersta periferiska punkterna af kroppen, hvilken, för att erhålla en fast och säker ställning, måste hafva en mot dess utsträckning svarande bas. Kroppstyngden hvilar på det bakre eller det från fienden vända benet, som med böjdt knä emottager denna tyngd vid intagandet af gardställningen; det främre benets fot i rät vinkel mot den bakre är på ofvannämnde afstånd alldeles ledig, så väl till utfall, som marsch- och appell, hvilka rörelser framdeles komma att beskrifvas.

Bakre axeln vrides från fienden för att förminska min skott-tafla; främre armen, som förer vapnet, upplyftad med *samma böjning*, som den vanligen har, när den är naturligt nedhängande vid sidan; handen, som fattat vapnet vid kafveln med tummen, pekfingret och de andra fingrarne, som stöd för denna fattning, stannar i höjd med den punkt, som svarar mot maggropen, eller tre tum under högra bröstvårtan; och är denna punkt sjelfva centrum för anfallstaflan, hvarföre *denna* gard kallas central-gard, då åter den *allmänna definitionen* på gard är en sådan ställning, hvarifrån jag med lika lätthet utgår till alla rörelser, h. v. både till anfall och försvar.*)

---

*) Ehuru vapnet bör föras så väl med höger som venster arm, dels emedan, om den ena af dem blir satt ur stridbart skick, den andra måtte kunna företräda dess ställe; dels och för att undvika ensidighet, då vapenöfningen betraktas såsom utvecklingsmedel; har jag dock, till lättande i beskrifningen antagit den högra armen såsom agerande, förutsättande att tillämpningen deraf till den venstra, ej skall möta några svårigheter; äfvensom jag af sistnämnde skäl först går till beskrifvandet af värjans förande.

*) *Utgs Anm.* Det tyckes vara en besynnerlig glömska, att här intet nämnes om *handens egen ställning* i centralgarden, nemligen fullt supinerad »med knogarne

Att armen innehar den ofvan föreskrifna böjningen, är nödvändigt, emedan, om den skulle vara sträckt, rörelserna dels skulle blifva stela, dels ock emedan man snarare skulle tröttna. Vore den åter mera böjd, förlorade jag tid vid sträckningen af armen, äfvensom jag måste, för att vara skyddad vid parerandet, göra en större periferisk rörelse. Att fattningen af vapnet ej sker så att tummen och pekfingret *stödjas* mot parerplåten, måste noga iakttagas, hufvudsakligast emedan vid ett anfall på klingan såsom Battuta eller Brisé, man utom svårigheten att hålla fast, äfven erfar betydlig smärta och sprängning i fingrarne, äfvensom man saknar smidighet och ledighet i handlofven.

Bakre armen är upplyftad så, att öfver- och underarmen bilda rät vinkel mot hvarandra. — Öfverarmen i linie (?) med samma del af den främre, samt bakre handens fingrar och handlofve i linie (?) med underarmen. Denna arm är sålunda upplyftad, dels för att vara tillreds till handparader, dels hufvudsakligast för att motväga vapnets tyngd, samt sålunda bringa kroppen i jemnvigt — det är, enhet med sig sjelf. Hufvudets ställning är med full front mot fienden, utan stelhet eller snedhet.

De medel, jag har att antingen närma eller aflägsna mig från min fiende, äro antingen utfall, vanlig marsch framåt (rättningsmarsch) passader samt reträttutfall och vanlig marsch tillbaka.

Ett utfall antingen framåt eller tillbaka bör ej ske förr, än stridsarmen blifvit fullt sträckt. Armen bör i denna ställning vara lodrätt mot bålen, dels för att hinna längst, dels ock för att vara i förmåga att yttra den högsta kraft, och jemte vapnet, hvars spets rigtas på medelpunkten af fiendens anfallstafla, *intaga linien*, det är kortaste vägen mellan mig och min fiende.

---

uppåt och handryggen nedåt» såsom i primsträckning; i motsatt till både »Terz-läget med pronerad hand, och till andra »läget» som afse att framkalla en viss stöt. Samma ofullständighet träffas, i en annan handskrift om samma ämne.

Digitized by Google

Denna rigtnings-rörelse är för fäktaren af lika mycken vigt som för skytten en säker *syftning* till ett mål, för att kunna träffa det; mer och mindre öfning verka i båda fallen att inskränka tids-momenterna, så i ena, som andra afseendet.

Utfallet verkställes medelst ett öfverflyttande af tyngdpunkten på det främre benet, som framflyttas så långt, att dess undre del blir paralell med det bakre benet, som emellertid blifvit sträckt.

Det geometriska förhållandet af afståndet emellan benen i gard-ställningen och i utfallet är som 2 till 3; d. v. s när afståndet mellan benen i garden är tvenne fötters längd, är det i utfallet trenne. Högra foten och öfverböjda knäet äfvensom venstra axeln ligga nästan i samma lodlinie mot marken. Den halfräta lutningsvinkeln och benens paralellism äro utfallets bestämningar. Hela den bakre sidan i linie med motsvarande ben, och hälen väl fixerad mot marken såsom utgångspunkt för rörelsen; samt venstra armen, som under utfallet utsträckes med det flata af handen mot marken, nästan i samma linie paralell (?) med främre armen. Äfven i denna ställning är den att anse såsom en motvigt till den häfstång, som bildas af stridsarmen, vapnet och den öfverlutade kroppen. hufvudets ställning blir oförändradt densamma som i garden.

Denna återtages genom öfverflyttandet af tyngdpunkten på det bakre benet, hvars knä böjes, och åter mottager kroppens tyngd. Det främre benet återflyttas på förr beskrifvet afstånd från den bakre foten; och bakre armen återtager medelst en hastig rörelse sin ställning i garden. Här agerar äfven denna arm (genom uppböjningens hastighet) såsom en väsentelig drif-fjeder vid uppresningen. betraktad såsom motsvarande eller tillintetgörande den förr nämde häfstången af stridsarmen jemte vapnet.

Marscher fram och *tillbaka* äro egentligen att betrakta såsom förberedelser till anfall. Denna *regulator* begagnas både i avancerande och retrograda rörelser, och har denna benämning, emedan den äfven användes till *rättning* för att *jemka afståndet* de stridande emellan, då någon mindre rubbning uppstått.

Digitized by Google

Passaden begagnas endast vid närmande mot fienden. Den svarar i rummet ungefär mot en enkel marsch framåt och utfall. — Man vinner således genom den tid, då man nemligen gör *en* rörelse i ,stället för *tvenne*; den begagnas särdeles, då fienden går undan, äfvensom all marsch till förberedande af anfall, fast *mera* direct.

Den verkställes på följande sätt: 1:o under det att kroppstyngden öfverflyttas på det främre benet, framflyttas det andra med foten i halfrät vinkel och klacken i jemnhöjd med högra tån, (på hvilken denna fot emedlertid roterat 45° med klacken inåt) båda knäna nästan raka, kroppstyngden hvilande på venstra (?) benet. 2:o Framflyttas högra foten tvenne fötters längd från den venstra, hvars klack roteras (?), in samt benen återtaga den böjning, som för garden är föreskrifven. I första tempo måste iakttagas dessutom, att ej framvrida den bakre axeln, hvilket fel undvikes, om man väl fixerar höfterna; i andra tempo märkes att väl *samla* kroppen, hvilket vinnes genom kroppstyngdens vederbörliga öfverflyttande, eller rättare intagande på bakre benet, samt en fast concentration af benens rörelser med utspänning af knäna.

Retraite-utfall (höger tillbaka, venster fall ut!) svarar i rummet ungefär mot en enkel marsch tillbaka samt utfall framåt. Samma fördel, som med passaden vinnes i avancerande mot fienden, äger jag under retirerande genom detta slags utfall, vinst af tid, — så vida en rörelse är mindre än tvenne.

Det verkställes i tvenne tempo: 1:o) främre foten tillbakaflyttas ungefär en fots längd, och emottager kroppens tyngd, hvarunder med vapnet verkställes den rörelse, som klingornas ömsesidiga läge föranleder (hvarom längre fram), kroppen väl tillbakadragen, båda knäna något böjda. 2:o tillbakaföres det bakre benet så långt, att det blir parallelt med nedra delen af det främre, och kroppen öfverlutas på det främre benet. Verkställes rörelsen från utfall, är det blott skillnad med bakre handen, som af förutnämnde skäl måste i första tempo intaga den ställning, som den innnehar i gard, och i andra tempo återtaga den ställning, som den äger under utfall.

Digitized by Google

Innan vi gå vidare, och då jag nu sökt beskrifva de rörelser, der kroppen är den egentligen verkande, torde i förbigående några ord om det hufvudsakligaste, hvarigenom andra fäkttheorier, ifrån denna afviker, få framställas.

Från axiomet *ett* är *ett*, som utgör basen till hvarje rätt genomtänkt vapenlära, hvars användande utvecklar sig än mera uti tid och rum. såsom vilkor för alla rörelseformers beräkning, skilja eller fela de i följande stycken: Derigenom att de under garden låta tyngdpunkten falla mellan båda benen; att de ej låta stridsarmen bilda rät vinkel mot bålen, utan låta den vara mera upplyftad, afvikande från den sanningen, att ej mer än *en* rät linie kan på samma tid ligga mellan båda de samma punkterna; att de vid angrepp gå ur linien, både åt höger och venster sida, hvarigenom armen får en viss rigtning, och vapnet en *annan*, då således enheten förloras; att de tillåta sig flera anfallspunkter på fienden, hvilket tyckes vara ganska konsequent till den regel, som tillåter dem utgå från flera punkter för att anfalla.

Hvad åter hos oss begreppet om anfall och försvar angår, så är det ej mer än *ett*, d. ä., anfall och försvar sammansatta.

Om Angreppet.

Enligt hvad förr blifvit yttradt, hålles värjan af tummen och pekfingret, med tillhjelp af de andra fingrarna som stöd. Vi vilja nu yttra några ord om sjelfva vapnets beståndsdelar och konstruktion.

Det består af fäste och klinga, det förra är sammansatt af *plåt*, *bygel* och *kafvel*, omkring hvilken fattningen sker, då plåten och bygeln äro såsom skyddsmedel för handen. Klingan delas åter hufvudsakligast i tvenne delar: Hela styrkan, och hela svagan, eller *försvarsdelen* och *anfallsdelen*, och såsom underafdelningar plägar man antaga halfva styrkan och halfva svagan.

Digitized by Google

Hela styrkan är på ett väl monteradt vapen den del af klingan, som ligger mellan fästet och vapnets tyngdpunkt ; — hela svagan består af den återstående delen till spetsen. Hela styrkan delad midt itu anger halfva styrkan, mellan fästet och denna delningspunkt; äfvensom halfva svagan: mellan vapnets tyngdpunkt och den punkt, der midten af hela svagan infaller.

Detta i korthet om indelningen af sjelfva vapnet. Nu vilja vi bestämma det *afstånd*, som är erforderligt för att medelst utfall på stället, dels äga tillräckligt utrymme för mina rörelser med vapnet, dels ock för att kunna gifva en stöt, som genomtränger fienden, hvilket afstånd nemligen innehafves, då klingorna ungefär på midten skära hvarandra.

Det skydd, jag söker under mitt vapen, kallas *betäckning*, och föreställes i form af en triangel, som bildas af min arm tillsammans med den del af mitt vapen, som är belägen emellan mig och min fiendes klinga, såsom ena sidan; vidare af den del af fiendens vapen, som ligger mellan mig och mitt eget såsom den andra sidan, samt af den imaginaira baslinien på min kropp, som utgör tredje sidan till den triangel, hvilken jemte denne bildas af de tvenne förr bemälta sidorna eller af den del af min kropp, som är emellan utgångspunkten för min rörelse och den punkt, hvarest fiendens spets utförd skulle träffa min kropp. — Denna sida utgör basen uti triangeln; en stor del af den faller utom min kropp, om jag parerar fiendens anfall, eller om fienden ej iakttager samling (centralitet) uti sin rörelse — och är jag i samma mån skyddad som jag förstorar den imaginaira baslinien, som faller på min kropp, dock så att jag alltid sjelf inskränker mig inom gränsen af min muskelkraft och (ej ?) viker ur linien.

Att klingans bredd på denna betäckning har stort inflytande är naturligt.

Det gifves tvenne sätt att föröka sin betäckning. 1:mo derigenom att jag flyttar fram mitt vapen på fiendens, då jag förstorar sidan i min egen triangel, och gör således basen på mig större. 2:o Derigenom att jag förstorar vinkeln, ökar jag ock basen på mig sjelf genom handens omvridning, äfvensom genom handledsvinkelns förändring.

Digitized by Google

Att anfallet och försvaret till sin natur är blott ett, är ofvanföre sagdt; men såsom mekaniska yttringar måste de sönderfalla i *tid* och *rum*. Anfallet går i räta linien, och föregår paraden eller försvaret, då detta i anseende till rummet går i diagonalen, samt i anseende till tiden följer efter anfallet. Då således ingen afböjning kan uppstå, förr än ett anfall föregått, vill jag först söka genomgå alla de olika sätt, hvarmedelst man kan anfalla sin fiende, — hvarefter skall framställas de medel, som erfarenhet och reglor, grundade på redan kända förhållanden, gifva oss, att antingen tillintetgöra eller motverka dessa anfallsrörelser. — Afböjningen må då anses antingen såsom *medgående* eller *motverkande* kraft.

Egentligen gifves det blott tvenne sätt att anfalla sin fiende. 1:o Att anfalla hans kropp. 2:o Att anfalla hans vapen. Det förra är således ett omedelbart, och det sednare medelbart anfall, beroende i båda händelserna af läget af fiendens vapen. Det omedelbara anfallet användes, då hans ställning är sådan, att mig lemnas tillfälle att under det skydd, som hvarje angrepp i sig sjelf bör äga, omedelbart anfalla hans kropp, utan att angripa hans vapen. De medel, jag härtill har att använda, äro visserligen äfven beroende af vapnens lägen inbördes, hvilka kunna uppfattas i följande olika ställningar: högt eller lågt inom d. ä. till venster (Quartsidan) samt högt eller lågt utom d. ä. till höger (Tertz-sidan*).

De rörelser som i följd af dessa olika förhållanden kunna uppkomma äro:

1:o Öfver fästet d. v. s. *högt* så väl utom som inom: *Primer (eller raka stötar) inom eller utom; Degagementer och Coupéer (Spetsflyttningar) samt sammansättningar deraf.*

Ofvanföre har blifvit yttrat, att alla rörelser till angrepp äro beroende af min fiendes läge — så t. ex. stötes prime eller rak stöt öfver fästet, då fienden med något sänkt hand ej ligger betäckt åt den sidan, hvarest jag har mitt vapen: medelst sträckning af armen och handleden, så att armen jemte vap-

*) Med *högt läge* menas min klinga kligande öfver fiendens plåt och bygel. Lågt kallas det, när min klinga ligger under desamma. I båda fallen bör min klinga lätt (?) beröra dessa punkter, så vida han förer vapnet rätt.

Digitized by Google

net med spetsen rigtad mot anfallstaflans midt (tre tum under bröstvårtan på den åt fienden vända sidan) bilda en vinkelrät linie mot min egen kropp. Sedan denna rigtningsrörelse föregått, bör utfallet ske med största kraft, för att inskränka de tidsmomenter, under hvilka ett angrepp med utfall är verksamt; ty ju större kraft, ju större hastighet på samma tid. — Ett angrepp medelst utfall yttrar sig i anseende till tiden under de tidsmomenter, från hvilket första, då spetsen af mitt vapen träffar fienden till det, då den främre foten träffar marken. Detta inträffar naturligtvis endast vid ett lyckadt anfall. Alla stötar eller rättare alla omedelbara angrepp, äro i sjelfva verket ej annat än *primer*, då neml. de rörelser föregått, hvarefter de fått sin benämning, — så t. ex. verkställes ett degagement på det sättet, att jag medelst en rörelse med handleden förflyttar min klinga från ena till andra sidan af fiendens, då jag söker att genom nödig inskränkning göra rörelsen så fast samlad som möjligt, och följer så nära min motståndares klinga, som utan tryckning derpå kan låta sig göra, då sträckning eller intagande af linien efterföljer. Degagementer begagnas således både från quart- och tertz-sidan. Ligger fienden betäckt på den sidan, der mitt vapen är, använder jag ett degagement; för att förflytta mig till den sidan, hvarest han ger blotta eller öppning. Om fienden parerar, eller om jag kan narra min fiende att eftertaga denna rörelse; stötes ännu ett degagement der, den genom afböjningen erhållna blottan tillåter det. — Det första degagementet kallas då en Fint.*) Coupée verkställes, efter samma grunder som degagementer, med handleden. Skillnaden mellan coupée och degagement, är att man i det förra flyttar spetsen *öfver* fiendens spets. Denna stöt användes, då fienden ligger med låg hand och hög spets. — För öfrigt gäller här detsamma som vid

*) *Fint* eller blindstöt kallas i allmänhet hvarje rörelse, som göres för att leda min fiendes uppmärksamhet åt ett annat håll, än der jag egentligen vill angripa honom. Spetsen bör deri rigtas mot anfallspunkten. Den enda skillnad mot ett verkligt angrepp är i armens sträckning, hvilken nu ej bör verkställas, emedan en stelhet i den följande rörelsen derigenom skulle uppkomma.

Appell — En rörelse eller stampning med den främre foten användes äfven som fint eller snarare för att åt en fint-rörelse öka fiendens uppmärksamhet.

Digitized by Google

degagementer, då de om finter användas: den rörelse som bör följa spetsflyttningen, måste naturligtvis, rätta sig efter läget af min fiendes klinga i paraden — i fall han neml. gör denna rörelse innan utfallet, då jag i stället kan begagna sjelfva utfallet som fint för en liggande stöt, hvarom längre fram.

2:o Under fästet eller *lågt*, äro: *låg Quart* eller *låg Tertz* (med ett gemensamt namn prime) samt *Secund* de, stötar som kunna användas. *Låg prime* användes, då min fiende antingen ligger högt både med hand och spets, eller då man genom föregående angrepp funnit, att fienden parerar med för hög hand och spets. Denna stöt begagnas både från quart- och tertz-sidan, och skiljer sig endast från den vanliga primen genom att den går under fästet. Likväl om man ligger på fiendens yttre sida d. ä. på tertz-sidan, och vill angripa under fästet; användes med mera fördel secund, emedan man då kan inskränka rörelsen mera, äfvensom man (genom ?) handleds-vinkelns förändring äger mera skydd. Den egenteliga skillnaden emellan secunden och primen är att naglarne i den förra vändas fullt nedåt, då de uti primen vändas likasom uti garden, uppåt, äfvensom att secunden endast stötes från tertz-sidan, då primen användes så från denna som från insidan. Sträckningen af armen (inträffar ?) under handledens vridning till intagande af secund-ställningen, då vapnet lemnar sin ställning af gard och intager linien emellan min fiende och mig.

I stället att, då ett angrepp misslyckas, resa sig i gard, hafva vi *liggande stötar*, d. v. s. sådana, som ske efter utfall*) Dessa motsvara således ett angrepp med utfall, med den skillnad att man genom den (dem ?) vinner tid. Handen äger i dessa stötar, äfvensom vid alla angrepp endast tvenne

*) Som genom ett utfall jag sluter inpå fienden, och följaktligen intager rummet; men medelst hastigheten i hans parad, han behåller tiden (tempo) emot mig, så uppstår en likstämmighet emellan vårt förhållande till hvarandra. — Om jag nu strax sätter mig i gard, upphäfver jag denna likstämmighet; ty jag återger honom rummet. Han har således både tid och rum. — Denna öfvervigt gör att han med lätthet angriper mig genom en efterstöt (Ripost). För att förekomma detta, måste jag antingen söka vinna tiden medelst ett angrepp efter mitt utfall (liggande stöt) eller också medelst battuter på hans klinga sätta den ur linien, medan jag reser mig opp, och dessmedelst söka vinna tiden, då jag återger det genom utfallet vunna rummet.

Digitized by Google

väsenteliga ställningar nemligen antingen i *prime*, (den må, beroende af fiendens parad, antingen gå öfver eller under fästet), och *secund*. Skillnaden emellan detta angrepp och en stöt med samtidigt utfall förenad, är att jag här måste *vinkla* armen, dels för att få mitt genom fiendens afböjning ur linien, bragta vapen, åter dit, dels ock för att få en kraft, som kan motsvara ett angrepp med utfall. För att erhålla denna kraft måste uppvinklingen ske till rät vinkel; emedan största kraften yttrar sig i den. En *liggande prime* såsom sådan, följer på secund- eller quint-parad, men såsom *låg-qvart* (under fiendens hand) på qvart-parad; den verkställes i båda fallen medelst vinklande af armen, så att rät vinkel bildas mellan öfver- och underarmen. Armbågen väl inåt fästad i samma lodräta plan med kroppen under utfallet, hvilkens ställning bör orubbligen förblifva densamma, samt klingan i horisontalt läge mellan mig och min fiende. — Derefter utsträckes armen med full concentration (utan sidorörelse) för att ge kraft åt stöten.

Liggande Secunden följer på tertz- eller quint-parad, och verkställes så, att, under det handen vrides i sekundställning, vinklas armbågen och handlofven i samma höjd med axeln och rät vinkel mellan under- och öfverarmen, hvilken sednare är i samma lodräta plan, hvari kroppen bör vara, — det vill säga i linien mellan mig och fienden. Öfverarmen bör under utsträckningen vara orörlig.

De liggande stötarnes säkerhet att träffa beror hufvudsakligast på att hålla kroppen och i synnerhet bakre axeln orörlig under utfallsställningen, äfvensom det är en allmän regel att afvexla mellan primer och secunder som liggande stötar; emedan man genom denna afvexling i vinklarna vinner i kraft. Om fienden parerar à-Pointe-Volante eller med hög spets och låg hand, användes *liggande Coupée*, som verkställes enligt hvad förr derom är yttradt, med den skillnad att armen nu tillika *vinklas*. Degagementer kunna ej som liggande stötar användas; emedan man då för mycket skulle blotta sig — genom detta tillbakadragande af vapnet, för att få det på en annan sida af fiendens vapen. Emellertid böra ej för många liggande stötar användas under utfallsställning; emedan man dels derigenom blottar

Digitized by Google

sig för sträckning, dels utsätter sig för mycket för ripost vid uppresandet i *garden*, dels ock emedan angreppet blir mera ensidigt.

Det medelbara anfallet: (då min fiendes vapen först måste angripas, för att sedermera kunna fullfölja angreppet mot honom sjelf) användes, då fienden ligger så betäckt under sitt vapen eller i så sträng centralgard att jag ej utan att sjelf blotta mig, eller blifva tagen på sträckning, kan göra ett omedelbart angrepp.

De rörelser, jag då har att använda, äro *Battuter*, *Briseér*, *Couléer*, och *Forçader*.

Att läget af min fiendes vapen äfven vid detta anfallssätt bestämmer, hvilka af dessa rörelser skola användas, är en följd af förr angifna skäl. Battuterna äro både höga och låga: höga, såsom quart- och Tertz-battuter; låga såsom quint- och secund-battuter, och äro benämnda dels efter den sida, på hvilken battutan sker, dels efter det olika läget af mitt vapen dervid. De tvenne föregående nemligen quart- och tertz-battuterna användas, då fienden ligger i sträng gard, antingen såsom förberedande rörelse, eller såsom ett medel, att få öppning till ett anfall på samma sida, hvarest battutan sker, eller ock, i fall fienden gör tryckning mot denna sida, som fint, till antingen ett eller flera degagementer eller coupéer etc., allt efter läget af hans vapen efter battutan samt hans större eller mindre benägenhet att eftertaga finter.

Alla battuter ske från min styrka till svagan utåt fiendens svaga till hans styrka, utan att skilja mitt vapen från fiendens, rätt åt sidan med spetsen slutande i samma höjd som i garden, efter fulländad quart-battuta mot fiendens högra öga och efter tertz-battuta mot dess venstra öga; banden vrides, innan tertz-battutan verkställes (?), i tertz-ställning. (se vidare om afböjningarne).

Qvint- och secund-battuta göras efter samma grunder, antingen då fiendens klinga ligger med sänkt spets, eller då jag genom ett falskt angrepp tvungit honom till denna ställning. De begagnas dock fördelagtigast, äfven som quart- och tertz-battuterna, då jag efter ett af fienden afvärjdt angrepp

Digitized by Google

nödgas hastigt sätta mig i säkerhet för ripost, (antingen som sträckning, eller som utfall) genom att återgå till gard — Och beror användandet af dessa battuter äfven då, antingen på fiendens sista afböjning eller hans ripost-rörelser emot mig om hög eller låg battuta bör användas.

Croiséer (Flanconader) och Briséer användas endast *när fiendens klinga ligger horizontalt.* Alla dessa rörelser verkställas *spiralformigt* omkring fiendens klinga. Den egenteliga skillnaden mellan croiséen och flanconaden är, att den förra endast kan ske från quart-sidan med handen öfvergående till secund-ställning eller med naglarne nedåt, då den sednare verkställes både från quart- och tert-zsidan med handen i prime-ställning. — Secunden är således grundrörelsen till den förra och primen till den sednare. Detta förhållande är ock med secund- och quint-briséen. — Den förra kan endast ske *från* qvart-sidan, och qvint-briséen endast från tertz-sidan. Dessa tvänne rörelser äro *starka* angrepp och användes både som Desarmader, och för att sätta fienden ur linien för att få öppning, för att derpå göra ett omedelbart angrepp.

Uti croiséen och flanconaden förenas både det omedelbara och medelbara angreppet, fiendens vapen angripes väl; dock detta angrepp är omedelbart. Fiendens klinga tages från svagan till styrkan af min från svagan till styrkan.

Uti briséen är samma förhållande, hvad vapenangreppet angår som i battuter. Den stöt, som efter briséen användes, beror naturligtvis af det läge, som fiendens vapen innehar efter denna rörelse; dock användas hälst rörelser med handen i *prime-ställning* efter en secund-brisée, och tvertom efter en qvint-brisée. Spetsen bör efter en brisée vara rigtad mot anfallstaflans centrum; emedan anfallsdelen af vapnet alltid bör vara mellan mig och fienden i ett angrepp.

Coulée är en rörelse, hvarigenom man söker att utan fiendens vetskap med yttersta smidighet taga hans klinga, då han ligger i sträng gard, antingen för att, såsom vid croiséen eller flanconaden, derigenom omedelbart anfalla honom, eller ock såsom en rörelse förberedande ett omedelbart angrepp.

Digitized by Google

I sednare fallet är den alltid förenad med marsch. Då fienden t ex. ligger i full linie med spetsen rigtad midt emellan mina ögon, men handen något lägre än i centralgarden; angriper jag lindrigt medelst coulée hans vapen, antingen på qvart- eller tertz-sidan. Detta verkställes på det sätt, att under det jag med vanlig enkel marsch framåt närmar mig fienden, går jag under hans klinga, samt med smidighet och ledighet i handlofven, med min styrka berör fiendens klinga från spetsen, samt stannar med min spets mot fiendens venstra (?) öga om angreppet skett på quart-sidan, samt mot hans högra öga och med handen vriden i tertz om angreppet skett på denna sida. Min ställning är således i förra fallet i full quart- och sednare i full tertz-parade. Sedan jag således taget rummet af fienden, eller fått öppning, stöter jag en *stående prime* (efter samma grund som den *liggande* — det är blott *kroppens* olika ställning, som ändrat benämningen), eller om fienden retirerar, genast *faller ut* på honom med denna stöt (armen måste naturligtvis då först sträckas); — eller begagnas denna som fint till den stöt, som är afpassad efter det läge, fienden intar med sitt vapen under denna rörelse bakåt. Fienden kan äfven, i fall att han med känsel och uppmärksamhet följer mina angrepp, antingen vid första beröringen af hans vapen, medelst ett à-tempo-anfall taga mig på sträckning, med eller utan degagement, eller ock blifva stående och parera, antingen med enkla eller bundna afböjningar och dymedelst söka motverka eller tillintetgöra mitt angrepp. Jag kan då, som ofvan blifvit sagdt, antingen med stående stötar, (afvexlande secund och prime) allt efter klingornas läge inbördes och föregående angrepp; (ty den regeln gäller äfven med stående stötar, att omvexla med handens olika ställningar, dels emedan jag derigenom vinner i kraft till efterföljande stöt, dels ock emedan angreppet derigenom blir mindre ensidigt) eller ock, hvad bättre är, genom ett retraite-utfall (under samma förhållande som utfallet rätt fram, i fall han går tillbaka) sätta mig i säkerhet för sträckning.*) — —

*) Rusar åter fienden inpå mig, under förändring af sin klingas ställning eller under stark tryckning på min, gör jag strax retraite-utfall; med förändring af min klingas läge — med degagement, secund eller croisée.

Digitized by Google

Hvarje angrepp måste göras och fullföljas med den största samlade kraft; ty derigenom vinner jag den största hastighet, d. v. s. man måste söka öfvervinna så mycket möjligt är sin egen massa; ty hvad lefvande kraft angår, så, ju mindre massa (ju mer concentrerad kraft) ju större hastighet.

I allmänhet beror fullföljandet af ett angrepp helt och hållet af min fiendes läge och de afböjningar, hvarmed han upptar mina stötar. Ett föregående angrepp bör alltid ligga till grund för ett efterföljande, hänfördt till de parader, fienden gjort. Afvexlar fienden mycket med sina parader, så att mina planer derigenom upphäfvas, måste enkla angrepp mera användas.

Tanke och handling böra vara ett hos den verklige fäktaren, hos hvilken den fullkomligt mekaniska yttringen endast äro representanter af den inre uppfattningen. Forçaden är äfven ett angrepp på klingan, men som äfven omedelbart går åt anfallstaflan. Den verkställes åt alla sidor, högt och lågt, på det sätt, att jag på den sidan, der fienden är betäckt antingen uti afböjning eller gard, med min styrka tager (bestryker) hans klinga från spetsen.

Armen bör vid forçadens början vinklas och utsträckas under beröringen af fiendens klinga, hvarefter utfallet genast följer. — På detta sätt skola quart- och terzparader forceras med handen i quartställning, men quint- och secundparaden forceras med handen *öfver* i quint- och secundställning.

Om Afböjningar.

Äldre fäktare sade: att parera är endast att tillintetgöra fiendens handgrepp — men enligt förr uppgifne skäl, måste det erhålla en vidsträcktare bemärkelse. Liksom uti hvarje angrepp ligger begreppet om försvar och egen säkerhet, likaså måste hvarje afböjning i sig innehålla ett angrepp. Detta blir då likväl af samma natur som försvaret uti ett angrepp, omedelbart. En märkbar gräns är dock uppdragen mellan dessa båda rörelser, då de som mekaniska yttringar betraktas; ty der yppar sig verkan i *tid* och *rum*. Anfallet föregår afböjningen och är en linierörelse; afböjningen följer efter anfallet och

Digitized by Google

går i diagonalen. Den förr nämnde betäckningen, hvarpå äfven klingans bredd inverkar, måste genom handens omvridning eller flyttning i diagonalen eller handledsvinkelns förändring uti afböjningen ytterligare förökas; och det är hufvudsakligast detta skydd, som jag med denna rörelse söker. Det anfall, som ligger i afböjningen, igenfinnes i sjelfva constructionen af rörelsen; derigenom att spetsen af vapnet alltid, antingen är rigtad mot något af fiendens ögon (högt), eller (lågt) anfallstaflans midt.

I följe häraf finnes egenteligen endast fyra enkla afböjningar. — tvenne Höga, såsom Quart- och Tertz-, och tvenne Låga, såsom Quint- och Secund-paraderne. Härtill komma de *Bundna* eller sammansatta: såsom Prime-paraden (förhängd Secund) eller Septiman och Octafven samt Contra-paraderne.

Man kan således indela afböjningarne i *enkla* och *sammansatta*, såvida man ej äfven, och kanske ej orätt, vill hänföra *à-tempo-rörelser* och *sträckningar* till dem; d. v. s. då jag i *stället för att endast parera*, anfaller min fiende med sträckning, om han ej innehar linie i sina angrepp, eller om han angriper, der, hvarest jag genom mitt läge är skyddad — eller såsom omedelbart eller medelbart angrepp, i det jag tar initiativen; t. ex. då han gör ett degagement (med utfall?), gör jag en sträckning; eller då han marquerar en sträckning, gör jag ett coulée-utfall etc. etc.

Genom de tvenne höga afböjningarne skyddar jag mig för alla angrepp *ofvan fästet*, och genom de tvenne låga för alla *under* detsamma. Quart-paraden afvärjer då alla höga angrepp på insidan om vapnet. Spetsen stannar rigtad mot fiendens högra öga — handen blir vid gardställningens förr beskrifna höjd, och föres nu endast så mycket åt quartsidan, tills den tangerar den plan, som på samma sätt berör (?) periferien af anfallstaflan. Tertz-paraden skyddar för angrepp åt yttersidan och verkställes endast genom en omvridning af handen, så att naglarna komma nedåt — armens böjning och handens höjd oförändradt desamma som i gardställning, samt spetsen af vapnet rigtad mot fiendens venstra öga; — handens flyttning kommer här ej i fråga; emedan betäckningen, som ofvan är

Digitized by Google

sagdt, förökes genom handens vridning och handledsvinkelns förändring, hvartill får läggas klingans bredd.

De låga: quint- och secund-paraderne afvärja, enligt hvad ofvan blifvit yttradt, alla låga angrepp, och verkställas enligt samma grunder, som de höga paraderna, med den skillnad att spetsen nu bör vara rigtad mot anfallstaflans midt. Om man från en quart-parad sänker spetsen mot denna punkt, uppstår en quint-parad, samma förhållande, om man från en tertz-parad sänker spetsen mot ofvannämnde punkt, blir det en secund-parad. Detta är blott angående figuren af de låga afböjningarne; och förstås naturligtvis, att äfven de kunna verkställas omedelbart från gardställningen.

Förut talas om benämningen eller indelningen af klingan, nemligen i *anfalls* och *försvarsdelen*, hvilket temligen tydligt utvisar hvars och ens verkningskrets. Denna benämning, grundad på så väl sjelfva principen för denna theori, som på mekaniska lagar, anser (?) således angreppet böra afvärjas med denna sednare del af klingan. Andre fäktare, i synnerhet Fransoserne, göra hvarje parad, förnämligast de höga, som en *battuta*, för att få större öppning för riposten, hvilken synes hos dem vara det egenteligaste angreppet. Kan man äfven rigtigt uppfånga fiendens klinga med battutan, är denna regel ej att förkasta, om rörelsen göres med tillräcklig concentration och inskränkning inom muskelkraftens gränsor — i annat fall, gör man troligen bäst, och i synnerhet mot en fiende, som fintar mycket, att begagna de bundna afböjningarna.

Prime-paraden eller Förhängd secund upptar såsom enkel afböjning alla angrepp och i synnerhet forçader, som göras från tertz-sidan åt insidan; den verkställes medelst hands- och armleds-vinkels-förändring, med handen i secund-ställning (uppvinklad); och blir paraden fulländad af samma figur som en stående uppvinklad secund. Såsom sammansatt (dubblerad) upptar den alla stötar, och kallas då Septima; handen nedföres då i quint-paraden först, för att uppfatta fiendens klinga, hvarefter armen och handen intaga ofvannämnda enkla prime-paradställning. Man äger då, för att ge ripost, endast att utsträcka armen, eller ge en stående secund. Octaven upptar

Digitized by Google

angrepp på quart-sidan, med tvenne secund-parader, under hvilka fiendens klinga bindes, hvarefter handen uppvinklad, ger en stående prime som ripost. Egenteligen bör på hvarje parad följa ripost, antingen stående, för att skydda sig för liggande stötar, eller ock som utfall, då fienden reser sig i gard. Då en *Doublée* ej kan göras utan att den parerande gör *contra-parader;* eller den anfallande beror af den parerande, är denna angreppsrörelse ej förut anförd; dock är grunden dertill endast ett degagement; — ty genom *tvenne* sådana rörelser med vapnet åt *samma* sida uppstår en *doubblée.* — Det verkställes både från quart- och tertz-sidan, och benämnes quart- och tertz-doubblée. En quart-doubblée pareras med tvenne contra-quarter, eller med en contra-quart och en enkel tertz. Likaledes pareras tertz-doubbléen med tvenne contra-tertzer eller med en contra-tertz och en enkel quart, allt efter som jag vill lägga min fiendes klinga på ena eller andra sidan af mitt vapen. Contra-parader, t. ex. contra-quart verkställes (om fienden med tryckning vill öfverväldiga, d. ä. forcera terz-paraden) såsom ett degagement under handens och vapnets läge i quart-parad. — På samma sätt i tertz-paraden, men degagementet eller rättare contra-tertzen verkställes med *handen i tertz* oförändrad. I allmänhet gäller att afvexla med enkla och bundna parader, för att upphäfva fiendens anfallsplaner; äfvensom, att då man vill endast gå försvarsvis till väga, och endast begagna ripost eller sträckning såsom angrepp, sjelf genom sitt läge kunna beräkna eller vara säker om hvar, eller på hvilken sida fienden kan angripa, äfvensom hans fara i fall han angriper, der han ej har blotta. Låter man genom fiendens finter narra sig, uppstår naturligtvis ett annat förhållande.

Nu återstå endast några ord om sättet att leda en nybörjare och gifva lektion:

Innan vapnet sättes honom i handen, bör han öfvas i benens förande och kroppstyngdens öfverflyttande under marsch, så väl framåt som tillbaka, samt appeller *). — — —

*) *Utg:s anm.* Denna »inledning» om värjan följes här af en ofullbordad »*kommando och öfningstabell.*» Deri förekommande kommande-ord äro: Framåt

104. Sedan man öfvergår till rörelser *med vapen*, bör man noga tillse, att armen alltid är sträckt innan utfallet, äfvensom vid liggande stötar att kroppen är orörlig. Dock böra dessa (?) rörelser först öfvas stående. Derefter genomgås rörelser med vapnet och utfall mot läraren t. ex.

Man bör, då man ger lection, äfven vara noga uppmärksam på så väl sin egen ställning med kroppen som med vapnet, att man ligger, eller ger blotta, för de stötar, man kommenderar. Sedan låter man eleven göra passader och retraite-utfall — derefter öfvas doubbléer, för att få smidighet i handlofven, samt sist couléer. Emellanåt bör eleven få parera, hvarvid bör tillses att kroppsställningen blir oförändrad densamma, att den venstra axeln således ej framvrides, att högra foten ej lyftes från marken, hvilket vanligen händer, då kroppen kastas tillbaka för att undvika stöten — att hufvudet och ögonen alltid bibehålla lugn, samt slutligen att det är mera med känsel, än med ögonen, han skall följa fiendens angrepp. Sedan någon färdighet i dessa delar är vunnen, får han börja att ripostera. — Derefter ger man honom contra-lectioner och lectioner à-tempo.

(bakåt) *enkel* (*dubbel, tredubbel*) *marsch!* d. ä. rättning, *En* (*två*) *appell! Stå sträck!* (*prime, secund*), *Gard! Stå sträck! Fall ut! Gard! Liggande prime* (*secund*) *ett! Stöt ut—tu! Secund* (*prime*) *passad ett! tu! Framåt prime, secund sträck, prime fall ut, ett! tu! tre!* — Salut (i fyra tempo) m. m. Den enkla marschen räknas i början med *tvenne* tempo (*Ett! Tu!*), sedan med ett enda sammansatt tempo: *Ett—tû!* liksom bågstegens m. m. tempos, i början öfvade långsamt, sedan *sammanslås* till största möjliga hastighet, uttryckt på liknande sätt. — — För öfrigt synes denna inledning i några fall afvika både från Bajonett-Reglementet af 1836 och från den vanliga uppfattningen af L:s method. Den s. k. *passaden* afviker tydligt från Baj.-Regl, mom 64 o. f., Jfr. nedan om sabeln. Vapnets indelning upptager flera gränsor än Gymnastikens Allmänna Grunder. Spetsens *rigtning* i »coulée», låga afböjningar och »briséer» synas afvika från de bestämmelser, som vanligen tillskrifvas L.; åtminstone afviker »sekundparadens« *rigtning* från Baj.Regl. mom. 157, hvilket antingen beror på vapnets olikhet eller på svårigheten att kort och tydligt bestämma rigtpunkten; såsom synes af förf:s försök till topiskt indela menniskokroppens yta. Jfr. Gymn. Grund. Man har dock äfven anmärkt att Baj.Regl:s *teckningar* framställa spetsen i gard och hög-afböjning något *högre* än föreskriften bjuder: rigtad mot fiendens öga, således något lägre än detsamma? Anmärkningsvärdt är äfven utelemnandet här af vissa mindre begagnade öfningar såsom »Passade-utfall» d. ä. *halfpassad med utfall* (i 2:dra tempo), *vexelsidiga vändutfall* (ombyte af utfall-ställning i linien från stället genom rotering omkring främre (bakre) hälen) o. s. v.: — äfvensom det ovårdade språket röjer ett ofullbordadt utkast.

Digitized by Google

Andra Afdelningen. Om Sabeln.

Första Underafdelningen. Sabelfäktning till fots.

Inledning.

105. Den väsenteligaste skillnaden emellan Värjan och Sabeln är, att då den förra yttrar sig i linien eller anfallstaflans medelpunkt, den sednare yttrar sig i dess periferi.

Man må dock ej tro att sabeln ej har någon linie (eller skydd). Skillnaden är blott att denna linie här är imaginaire, och igenfinnes i den linie, som gående genom vapnets axel eller tyngdpunkt antages ligga mellan mig och min fiende.

Då detta vapen angriper periferien af anfallstaflan, och således yttrar sig utifrån och inåt, äger det i sjelfva verket en större verkningskrets än värjan, hvilken ej har mer än halfva diametern af anfallstaflan, hvarifrån ändock måste afdragas, hvad som af detta afstånd förminskas af klingans bredd jemte handledsvinkeln. Den verkliga anfallstaflan inskränker sig dock vid detta vapen inom samma gränsor, som vid värjan, neml. det (bälte?) af kroppen, som ligger mellan de planer, som kunna antagas gå igenom maggropen och ögonbenets höjd. Detta för *horisontela* angrepp; de lodräta komma naturligtvis i detta fall ej i beräkning.

Kroppens ställning och rörelser såväl på stället som till förberedande af anfall äro alldeles öfverensstämmande med dem, som vid värjans förande äro föreskrifne. Den väsenteligaste skillnaden är att *passader* böra nyttjas så väl i rörelse *mot*, som *från* fienden, då de uti värjan endast, i förra fallet användas.

Desse sednare verkställes efter samma grunder, som de mot fienden förut beskrifna, nemligen på det sätt att högra foten *) flyttas bakom den venstra, på hvars tå klacken roteras

*) Till lättande af beskrifningen är här, likasom uti beskrifvandet af värjans rörelser, högra handen antagen såsom verkande, till skäl för hvilket hänvises till de grundsatser, som först äro lemnade, äfvensom för ofvannämde orsak och för att undvika upprepande af samma grundsatser, hvilka naturligtvis för all strid

Digitized by Google

inåt så att rät vinkel alltid bibehålles mellan fötterna, och kroppstyngden öfverflyttas (?) på det högra benet, knäna nästan raka. I andra tempo flyttas det venstra benet på sitt, bestämda afstånd från det högra, och emottager kroppens tyngd.

Med hvarje sådan passad följer alltid en eller tvenne rörelser med *vapnet*, till angrepp eller försvar. Derför kan äfven det ena tempo användas *ensamt* i förbindelse med angrepp eller derförutan; och verkställes då efter lika grunder framåt eller tillbaka; likaså det andra tempo ensamt. De benämnas då *half passad* (halft, helt, framåt, tillbaka—hugg!)

Garden är *med afseende på vapnens olika construction* densamma som uti värjan.

Då man vid den sednare ligger i anfallstaflans midt, såsom den punkt, hvilken man företrädesvis söker att skydda, måste man här lägga sig i periferien, hvilken här motsvarar (?) denna punkt. Garden blir således antingen tertz- eller quartgard. Den vanligaste garden är likväl med handens läge i tertz.

Benämningen af quart och tertz äfvensom begreppet deraf äro synonyma med dem, som vid theorien om värjan äro beskrifna.

Utom den här ofvanbeskrifna skillnaden uti garden vid värjan och sabeln uppstår äfven en annan, neml. att venstra handens och armens ställning äro i ett annat förhållande. Den fasthåller här nämligen baljan, (fattad på öfversta hälften af densamma) vid *venstra höften;* den längre återstående delen deraf snedt bakåt utstående, för att motsvara de rörelser, hvilka uti värjan såsom en väsendtlig driffjäder verka till hastighet och concentricitet så väl vid ett angrepp, som vid sättandet uti gard. Ännu ett skäl kan gifvas för denna handens ställning, det nemligen att baljan måste, till undvikande af snärjning och hinder vid benens rörelser och de volter i olika plan, hvilka företrädesvis med detta vapen användas,

måste vara desamma, likväl med behörigt afseende på olika vapens natur och construction har man så väl hittills som framdeles sökt att uppdraga en parallell mellan värjans och sabelns theorier.

Digitized by Google

hålles väl fast *). För att följa samma ordning i uppställningen, som iakttagits vid värjan, skola vi behandla så anfallet som försvaret, serskildt.

Om Angreppen.

Dessa äro egenteligen icke andra än hugg med handen i *Quart-* eller; *Tertz-ställning*, så väl högt som lågt, d. ä. *öfver* eller *under* fiendens hand. Då man ligger uti tertz-gard och *hugger en quart*, verkställes rörelsen af handlofven, som alltid bör föra vapnet i så inskränkta och concentriskt rundade rörelser som möjligt (att ej förlora kraft) med armen fortfarande i samma böjning som uti gard; under det att spetsen af vapnet beskrifver en periferie, hvars medelpunkt igenfinnes, uti vapnets axel, hvilken uti alla rörelser med vapnet bör vara emellan mig och fienden — så länge som fötterna ej lemna fäktplanet, d. ä. för alla rörelser i *linien (?)*. Klingans läge är så väl under hugget, (?) som sedan det blifvit fullbordat fullt horizontelt; samt för att åstadkomma den största kraft, eggen rigtad vinkelrätt mot det föremål, som man söker att träffa. Ett *tertz-hugg* verkställes efter samma grunder åt motsatt håll. Då fienden alltid måste ligga i periferien, ehuru icke alltid skyddad åt denna (?) sidan, är naturligt att angreppet måste vara beroende här, liksom uti värjföring, af fiendens olika lägen. Man kan antingen genom en fint söka att missleda fienden, och anfalla åt samma sida, som denna (finten) blifvit gjord; beroende naturligtvis af det sätt, hvaraf densamma af fienden upptages. Äfven måste märkas det sätt, dels hvarpå fienden förer sitt vapen, dels huru han förer sin arm. I förra fallet, för att (om han gör sina rörelser för vidlyftiga, eller han ej iakttager behörig linie uti desamma.) kunna genom á-tempo-attaquer komma åt hans arm; eller ock, (om han uti garden eller uti paraden har armen för mycket böjd) rigta det omedelbara angreppet åt detta håll.

---

*) *Utg:s anm.* Såsom bekant är, inskränkes denna föreskrift till *höftfästet ensamt* vid vanlig undervisning (utan balja), nemligen för att undvika handens läge *på ryggen*, hvilket lättare föranleder bröstets sammantryckning under häftig fäktning.

Digitized by Google

Ofvannämnde rörelser verkställas såväl under utfall som med passader, då de i sednare fallet kallas *stående angrepp.*

Vill man under ett utfall, utan att resa sig i gard, fullföljа angreppet, användas efter samma grunder som vid värjföring *liggande hugg* antingen quart eller tertz. Ofvanbeskrifne rörelser ske med full linie mellan fäktaren och hans fiende; men, som detta vapen angriper periferien af anfallstaflan, kan han med lika säkerhet använda rörelser *ur linien* med kroppen, det vill säga i förändrade planförhållanden mellan sig och fienden. Dessa verkställas både åt quart- och tertz-sidan och benämnas: *Quart ur linien och Tertz ur linien.* Den förra med handen i quart-ställning verkställes genom att på venstra fotens klack rotera så att 45° vinkel bildas mot dess i garden ursprungliga linie, hvarjemte utfallet verkställes efter samma grunder, som ofvan är beskrifvet med högra foten i vinkelrät (?) linie mot den venstra. Tertzen ur linien verkställes på sådant sätt, att under det kroppstyngden öfverflyttas på högra benet, roteras högra foten, och utfallet sker med venstra benet, som i öfverensstämmelse med kroppens öfriga förhållande emottager kroppstyngden, och intager ett plan af 45° vinkel mot det, som i garden innehades.

Fullföljandet af ett sådant angrepp beror äfven af fiendens ställning efter densamma och de olika volt-rörelser, som den kunnat föranleda honom att verkställa. Så kan man t. ex. göra liggande angrepp, eller ock återtaga Initial-ställningen, samt genom roteringar och egna volter sätta sig i ett annat förhållande till fienden, i fall att uti fäktarens anfalls-plan skulle ingå beräkningen, att antingen förflytta sig till ett lämpligare ställe, eller ock måhända helt och hållet söka intaga den plats, som fienden innehar. Af hvad ofvanföre blifvit anfört, synes att angreppen kunna vara både låga och höga; äfven hafva blifvit nämnda *horizontela* och *lodräta* angrepp. De förra äro ofvan beskrifna, och innefattas såväl uti rörelser i linien som ur linien. — De sednare åter skola här beskrifvas, och äro egentligen endast *primer*, såväl *utom* som *inom*; och de rigtas antingen åt fiendens hufvud eller arm. De äro dock egentligen att anse som à-tempo-rörelser, således föranledde dels

Digitized by Google

af något fel hos fienden, dels genom någon obehörig tryckning på mitt vapen. Så t. ex., då klingorna ligga uti tertz-förhållande till hvarandra, och om fienden trycker på klingan åt denna sida, bör man göra en prim (inåt) inom, som verkställes på det sättet, att man låter vapnet falla undan, under det att handen föres så mycket åt tertz-sidan, att vapnets axel under rörelsen alltid bibehålles i linien mellan mig och fienden, för att under rörelsen äga fullkomligt skydd; hvarefter man låter vapnet med eggen uppåt beskrifva en cirkelformig rörelse under handledens vridning, så att klingan sluteligen kommer i lodrätt läge, med eggen af densamma *nedåt*. På samma sätt *primen utom*, som verkställes antingen efter en *prim inom*, eller ock från klingornas läge i quart efter den ofvanbeskrifne tryckningen åt denna sida. Den verkställes efter samma grunder, men blott med den skillnaden att under rörelsen vinklas armbågen något och handen föres så mycket åt quart-sidan, att det förr beskrifne skyddet erhålles. Såsom à-tempo-rörelser användas de dels under volter åt höger eller venster, dels ock rigtade mot fiendens stridsarm under det man drager högra foten bakom den venstra, (halfpassad bakåt) då man sjelf kastar sig ur fiendens porté, ehuru i stånd att kunna åtkomma hans arm.

Detta om omedelbara angrepp. De medelbara öfverensstämma med de för värjan beskrifne, och äro således battuter couler m. m.

De förra verkställas efter samma grunder, som med värjan. Således quart-battutan åt quart-sidan följande ryggen af fiendens klinga från svagan till styrkan. På samma sätt med tertz-battutan åt tertz-sidan.

Couléen såsom ett lindrigare angrepp på vapnet är här äfven alltid förenad med ett framträngande mot fienden, (hälst med passad); utan någon annan afvikelse från den motsvarande rörelsen med värja, än den, vapnets olika construction föranleder. Således bör alltid ryggen af klingan följas vid alla angrepp på *vapnet*, hvarefter de hugg användas, dels hvarigenom jag äger den högsta kraft, dels det skydd, som hvarje angrepp måste i sig innebära.

Digitized by Google

Om Afböjningar.

Dessa äro enkla eller sammansatta. De förra såsom quart- och tertz-paraderne, verkställas' efter samma grunder som värjans; likväl här med afseende på att periferien är den del af anfallstaflan, som först angripes; att således, då afböjningen göres såsom en motverkande kraft, man måste beräkna öfverensstämmelserna emellan dessa krafter för att vara öfvertygad om dess motståndsförmåga, och således afböjningen göras så mycket större, som denna kraft måste vara svårare att motverka, då den yttrar sig i full rät vinkel mot det träffade föremålet, än såsom för värjan blott sträfvande uti linien mellan mig och fienden. Vapnets förhållande må likväl alltid behörigt afse det anfall, som hvarje försvar i sig bör innehålla; det bör således alltid vara mellan mig och fienden; armen, som för detsamma, bör ej förändra den naturliga, eller i garden föreskrifne böjningen.

De sammansatta paraderne äro *hög-* eller *låg-beläggningar förhängningar* samt *hög-quart och hög-tertz.* De användas såsom beläggningar mot en fiende, som ej iakttager samling i sina rörelser, d. v. s. använder mera kraft, än att han kan vid ett misslyckat anfall bibehålla den ställning eller den linie, han måste innehafva, för att vara skyddad, eller ock i fall man är försedd med svagare vapen, eller har svagare arm än fienden. Hög-beläggningar användas således under ofvannämnda förhållanden för höga horizontala angrepp och låg-beläggningar för de låga. Hög-beläggningarne äro för quart- och tertz-hugg i öfverensstämmelse eller motsvarighet med värjans *contra-parader*, liksom låg-beläggningarne motsvara quint- och secund-dubbléerne med förenämnde vapen. Hög-beläggningen för quart-hugg verkställes på det sätt, att under det att höger fot tillbakadrages och emottager kroppens tyngd och således stannar i samma ställning som vid halfpassad bakåt, böjes höger arm, så att armbågen neddrages intill lifvet och klingan i quart-läge (med hög spets) för att sätta mig ur fiendens porté, och lemna honom tillfälle att förhugga sig; hvar-

Digitized by Google

efter jag, för att öka denna öfverkraft åter framflyttar högra foten samt vapnet med ett angrepp längs utåt ryggen af fiendens klinga, och således lägger min kraft till hans egen för att åstadkomma den åsyftade verkan; dels ock att vinna öppning för ett anfall på fiendens arm eller kropp, eller om detta skulle misslyckas, åtminstone härigenom söka att uttrötta honom. Högbeläggningen för tertzen verkställes efter samma grunder och således mot ett hög tertz-angrepp med handen i tertz-förhållande.

Orsaken, hvarföre i hög-beläggningar för quart, handen antager *quart-ställning*, men terz-ställning i beläggning för tertz, är dels för att, i fall man ej nog hastigt kan kasta sig ur fiendens porté (med half eller helpassad bakåt) *egg må träffa mot egg*, och det beräknade skyddet icke fela, dels ock för att äga så mycket större kraft vid det angrepp på fiendens vapen, som ögonblickligen derpå verkställes, dels af förenämnde skäl, dels i fall fienden skulle hejda hugget, och således ingen förhuggning uppstå, då denna beläggning blir så mycket nödvändigare, för att kunna äga någon nytta af rörelsen betraktad såsom förberedande eget angrepp.

Låg-beläggningar, hvars motsvarighet inom värjfäktning ofvan är framlagd, användas mot låga horizontela angrepp, samt verkställas på det sätt att under högra fotens och kroppens tillbakadragning på förr beskrifne sätt, mötes hugget antingen med quart eller tertz, hvarefter min kraft i förra fallet omedelbart lägges till kraften i fiendens hugg, derigenom att paraden öfvergår i en secund-brisée och i det sednare fallet genom en quint-brisée; hvarefter offensifven kan återtagas och fullföljas antingen med passader i prim eller horizontela angrepp med utfall.

Förhängningar användas egenteligast emot dem, som ej uti primer iakttaga linien, d. v. s. ej hugga den åt hufvudet eller handen, utan snedt (?) åt någondera sidan. Dessa rörelser kunna således i detta fall icke användas förr, än man upptäckt detta fel hos motståndaren; men kunna äfven till öfning användas såsom parader för rörelser ur linien d. v. s. att mot (?) en prim inom (?), huggen för mycket åt venster eller

Digitized by Google

mot tertz ur linien användes höger-förhängning, som verkställes på det sätt: att under det kroppstyngden öfverflyttas på högra benet, roteras åt höger på högra fotens klack, och venstra kastas bakom det högra, då roteringen blifvit verkställd med 90° vinkel mot det plan, som förr innehades, hvarjemte vapnet fälles och får hänga med spetsen neråt, nästan öfverlemnadt åt sin egen tyngd, armen med samma böjning som i garden nästan i samma horizontal-plan med axeln.

Venster-förhängning användes och verkställes på samma sätt som den åt höger. Efter dessa parader bör gemenligen följa prim-hugg, rigtade antingen åt fiendens arm eller hufvud.

Hög-quart och Hög-tertz äro de egenteliga parader, genom hvilka fiendens prim-angrepp mottages, då enkla quart- och tertz-parader, hvilka äfven kunna användas mot dylika angrepp — lemna den försvarande färre tillfällen att intaga den hastiga *initiativ*, som alltid bör vara den omvexlande principen i hvarje strid. Högquart verkställes på samma sätt som tertzen ur linien, i hvad *kroppens* förhållande angår, vapnet åter såsom ägande en helt olika bestämmelse, måste intaga den ställning, som kan lemna tillbörligt skydd åt den delen af kroppen, hvilken ännu varande i linien, är inom fiendens porté. Armen uppföres således jemte vapnet, som man låter falla bakåt (?) med ryggen af kafveln mot tumhålan och eggen af klingan således uppåt för att möta fiendens, hvarjemte hela vapnet intar nära paralell ställning med högra sidan. Rät vinkel mellan öfver- och underarmen samt öfverarmen i samma höjd med axeln. Efter denna afböjning bör genast följa en liggande tertz, hvilken till sin construction således blir en tertz ur linien, fastän utfallet redan föregått. Återtagandet af garden eller fullföljandet af angreppet beror naturligtvis här äfven af den ställning, som fienden innehar.

Hög-tertz verkställes på samma sätt som quart ur linien med samma afseende på vapnets bestämmelse såsom parerande; vapnet får äfven nu falla med eggen uppåt och handen oförändrad med kafveln i tumhålan och klingan nära paralell med venstra sidan, hvarpå efter samma grunder, som för hög-quart äro bestämda, här måste följa en tertz, (quart ?) hvarefter full-

Digitized by Google

följandet af angreppet eller återgång till defensiven, enligt hvad förr blifvit yttradt, beror af fiendens rörelse.

I sammanhang härmed torde få yttras att så väl hög- som låg-beläggningar kunna användas från utfall så väl i linien som ur densamma. Från utfall i linien verkställas de på samma sätt och åt samma rigtning som från garden.

Från utfall ur linien åter, gäller såsom en allmän regel att roteringen till gard (eller halfpassad) i det nya fäktplanet (?— — — —) verkställes af det ben, hvarpå kroppstyngden hvilar under utfallet. I öfrigt såsom vilkor för beredelsen till ett väntadt slikt angrepp måste fienden hafva gjort volt, eller satt sig i det planförhållande att jag, för att åter komma uti den liniära rigtningen mot honom, äfven måste verkställa en slik rörelse.

Då grunderna för striden med detta vapen hufvudsakligast äro fotade på dem, som äro framställde i theorien för striden med värja, får man i de punkter, der den här kan synas något ofullständig, hänvisa till de motsvarande rörelser och grunderna derför, som i ofvannämnde theori äro ådagalagde, äfvensom med behörigt afseende på de benämningar, hvilka såväl här ofvan förekommit, såsom följd af vapnets olikhet, äfvensom fortgående och sättet huru en lektion med det samma bör gifvas, hänvisa till de reglor, som vid värjans rörelselära blifvit framställda.

Andra Underafdelningen.

Sabelfäktning till häst (rekryt-instruktion).

106. Hufvudstycken vid undervisningen: 1. Till fots 2. På trädhäst. 3. På lefvande häst.

1:o Till fots.

Karlens ställning: öfverlifvet som till häst. Venstra handen hålles såsom styrhanden till häst. Ben och fötter åtskiljda, samt fötterna paralella.

Digitized by Google

Sedan karlen intagit denna ställning, låter man honom göra *Gevär ut!* med högra handen, och öfvar honom i att på commando-ordet *Skifta!* kasta sabeln ifrån högra till venstra och ifrån venstra till högra handen, samt att med den ifrån sabeln lediga handen genast intaga styrhandens ställning; börandes skiftningen ske vid styrhandens ståndpunkt.

Derefter beskrifver man för karlen huru huggen uttagas. Vid alla de hugg, der klingans läge är horizontelt, föres handen något uppåt (högre än dess ståndpunkt vid på-*Axel-Gevär*) och utåt ifrån kroppen, allt med bibehållande af armens krökning, så att öfver- och underarmen bilda nästan en rät vinkel och med armbågen något utvriden. Derefter uthugges hugget, genom handlofvens och underarmens kraftiga omvridning (?) samt armens utsträckning. Vid huggena nedåt (Prim) föres arm och hand i samma ställning som vid de andra, utom att armbågen förblifver vid kroppen; derefter låter man sabeln beskrifva ¼ cirkel med medelpunkten i handlofven (?) och förande sabeln tätt utmed armen, och just då hugget utlägges, utsträcker man armen kraftigt. Huru lågt rörelsen (hugget) må stanna vid huggena nedåt beror väl af fiendens läge, dock bör ej handen sjunka lägre än i höjd med höftbenets början. Sjunker den lägre, får sabeln öfvervigt, och armen förlorar förmåga att fullkomligt styra hugget. I allmänhet bör instruktören noga efterse att ej förhuggning får äga rum.

Derefter öfvergår man till de serskildta huggena, hvilka i afseende på klingans läge äro:

Inåt: klingan horizontelt, eggen inåt hästhalsen (lika med fordna qvarten).

Utåt: klingan horizontelt, eggen utifrån hästhalsen (= fordna tertzen).

Nedåt: eggen nedåt. Spetsen lägre än handen (= fordna primen).

I afseende på huggens rigtning, göras, de 1. *inåt-Halft:* då hugget stannar med armen utsträckt rakt åt sidan. *Helt:* då hugget stannar nära hästhalsen. *Dubbelt:* då hugget stannar på andra sidan om hästhalsen. 2. *utåt:* hugges det *Halft:*

Digitized by Google

när hugget stannar på sidan om hästhalsen. *Helt:* när det stannar rakt åt sidan från ryttaren. Och *Dubbelt:* när hugget stannar bakåt. 3. *nedåt* hugges *Framåt*, nära hästhalsen och *Sidvärts*, rakt åt sidan.

Lystringsorden äro: *Halft inåt, helt inåt, dubbelt inåt, halft- helt-* och *dubbelt-utåt, framåt nedåt*, och *sidvärts* nedåt. Verkställighetsordet är *hugg!* Stötarne äro *Framåt*: eggen ner, baken upp. *Sidvärts:* eggen mera upp, baken ner (d. ä. secund). *Nedåt:* baken åt hästens bog, eggen utifrån hästen (handen något vriden i secund). Armen vinklas upp, så att öfver- och underarmen komma i rät vinkel emot hvarandra, hvarefter armen utsträckes kraftigt rakt på den punkt, hvaremot stöten skall rigtas.

På *Axel-Gevär* (efter stöt eller hugg) kan verkställas med skärning. Karlen rigtar nämligen då sin sabel, så att han med baken af sabelspetsen, (hvilken anses vara slipad), kan afskära fiendens tygel eller sprätta upp en åder på hans hästs hals; derefter skär han den kraftigt *åt sig*, och förer sabelfästet genaste vägen till sitt ställe vid sidan.

Karlen öfvas att göra dessa hugg och stötar så väl med venstra, som med högra handen. På kommando-ordet *Venster!* eller *Höger!* kastas sabeln vid styrhandens ståndpunkt i den nämnde handen. Vid huggena med venstra handen rättar man sig fullkomligt efter ordalydelsen i ofvanstående beskrifning af huggen. Instruktören bör låta karlen hugga två eller tre gånger mera med venstra än högra handen, för att söka bibringa den smidighet i handlofven och den styrka, hvaraf den venstra armen i jemförelse till den högra vanligtvis är i saknad, och dymedelst återställa den likhet mellan båda, som blifvit upphäfd genom ett origtigt och orättvist bruk att nyttja den högra till allt.

Under alla dessa hugg och stötar tillses att karlen ej må vrida kroppen, utan hålla den orörlig såsom en lodrät stolpe (?), hvarifrån armarne erhålla stadga och kraft till sina rörelser. Äfven skall karlen till en början alltid bibehålla sina ögon fästade mellan hästens öron.

Digitized by Google

Derefter öfvergår man till den verkliga skiftningen; dock ännu utan tyglar; och låter man karlen på kommando-ordet *Skifta*, (om han till exempel håller sabeln i högra handen) föra högra handen ner till styrhanden, med sabelns bak stödd emot midten af venstra öfverarmen, hvilken utvrides. Parerstångens ända stödd emot underarmen tätt ofvanför handlofven. Venstra handens tumme öppnas och omfattar kafveln, då den högra handen släpper sabeln — högra handen med lillfingret skiljdt ifrån de öfriga, föres inunder den venstra, liksom för att fatta tyglarne, som släppas af den venstra. Venstra handen fattar med fullt tag om kafveln — och den högra blifver styrhand. På samma sätt verkställes skiftningen ifrån venster till höger.

I ofvanstående hugg, stötar samt skiftning öfvas karlen så länge, att han erhåller en viss grad af färdighet; samt låter man honom ifrån ett hugg med ena handen genast skifta, och hugga ut med den andra. Kommando-ordet dervid är *Venster (Höger) Helt (Halft) Utåt (Inåt), Hugg!*

Nu öfvergå man till Afböjningarna. Dessa äro:

Framåt, Sidvärts, Bakåt, och *dubbelt Inåt böj Af!* Armen utsträckes med handen lägre än axeln, sabeln med spetsen upp och något lutad framåt, eggen vriden mot rigtningen af fiendens hugg. De olika kommando-orden *Framåt, Sidvärts* etc. utmärka hållet, hvaråt man skall böja af, och förstås som vid huggen.

Hög-förhäng: Armen sträckes uppåt med sabelspetsen bakåt, och litet lägre än fästet, så att fiendens klinga halkar af vid hugget.

Tvär-Förhäng: Lika med föregående utom att sabeln föres tvärs (snedt?) öfver hästen, med eggen utvriden för att möta fiendens hugg.

Låg-förhäng: Armen utsträckt åt fienden. Lillfingret upp, spetsen ned. Handen mer eller mindre högt, allt efter rigtningen af fiendens hugg.

Lågt framåt förhäng: Kroppen framlutad. Armen och sabeln utsträckta på sidan om hästhalsen. Spetsen framåt. eggen ifrån hästhalsen.

Digitized by Google

Tvärs framåt förhäng: Lika med föregående, utom att sabelns läge blir tvärs framför hästhufvudet.

Lågt böj af: Nyttjas emot Infanterister, som anfalla med bajonetten. Genom vridning af handlofven, hvarigenom en cirkelformig rörelse verkställes med sabeln, med medelpunkten i handlofven afböjer man geväret med sabeln; alltid iakttagande att så tillbörligen vrida handlofven, att eggen möter geväret. Det heter *Lågt inåt böj af*, när man för fiendens gevär åt hästhalsen, och *Lågt utåt böj af*, när man för geväret ifrån hästhalsen. *Lågt dubbelt (inåt* eller *utåt) böj af.* Infanteristen antages då (sedan hans gevär en gång blifvit affördt), degagera och vilja ånyo stöta. Det verkställes då på samma sätt som förut är nämdt, endast två gånger efter hvarandra.

Kommando-orden vid afböjningarne äro: afböjningarnas benämning till lystringsord, och till verkställighetsord: *Böj af!*

Utom dessa ofvan anförda hugg, stötar och parader, bör ännu märkas *dubbelskärningen. In och ut skär!* först vrides klingan i quart eller inåt, och armen ryckes hastigt tillbaka; derefter vrides klingan i tertz eller utåt och man sträcker hastigt ut armen. *Ut-* och *inskär* verkställas tvärtom. Brukas efter hugg, när man har tillfälle att skära t. ex. i ansigtet. Karlen öfvas äfven att göra *Gevär in* med venstra handen! Man förer dertill armen rakt upp med sabelspetsen uppåt, vrider handen omkring så att lillfingret kommer uppåt, tummen nedåt och handens baksida åt kroppen. Spetsen sättes i baljmynningen och sabeln nedföres i baljan.

2:o På Trädhäst.

Sedan karlen blifvit hemmastadd med allt detta, är tid att begagna trädhäst, som är sadlad, och vid hvilkens hufvud man fastsatt ett stångbetsel. Sedan karlen uppsuttit, gifver man honom tyglarne, och låter honom lägga dem ordentligt i venstra handen, återsläppa dem och lägga dem i samma ordning i den högra. — Derefter låter man honom genom lillfingrets stickning emellan stångtyglarne flytta dem

Digitized by Google

ifrån ena handen till den andra. Nu tages sabeln, och karlen verkställer *skiftningen* först långsamt och i tvenne (?) tempo, nemligen 1:o sabelhanden flyttas ned till styrhanden, sabelns bak stödd emot styrarmens öfverarm, som utvrides ifrån sidan. Styrhandens tumme öppnas, och fattar om kafveln, som släppes af den andra. 2:o Den nu lediga handens lillfinger skiljes ifrån de öfrige, hvilka hållas ihop — handen vändes flat, så att lillfingret kommer närmast kroppen. Lillfingret trädes emellan stångtyglarne, som släppas af den andra handen. De öfriga fingrarne fatta fullt tag om tyglarne. 3:o Sabeln fattas med fullt tag af den andra handen, som för den till sidan *).

Nu öfvas karlen en tid i denna skiftning, så att han kan verkställa den fort, samt i huggen, stötarne och afböjningarna både med högra och venstra armen. Och bör instruktören beständigt noga efterse icke allenast, att ofvanbeskrifne hugg, stötar och afböjningar verkställas ordentligt och rigtigt, samt med kraft och styrka, utan äfven att kropp och ben dervid bibehållas så orörliga som möjligt, och rörelserna endast verkställas genom armarnas kraft, samt att tyglarnes fattning vid skiftningen sker ordentligt, så att all borttrasling och ryckning på stången undvikas.

Äfven öfvas karlen i att *sitta upp till höger:* 1:o tyglarne läggas ordentligt i högra handen. Venstra handen fattar steglädret, tätt ofvanför stegbygeln. 2:o högra foten i stegbygeln, venstra handen fattar om bakknappen. 3:o och vidare; som till *venster* enligt Reglementet, bara med motsatta händer.

Om tillfälle gifves, bör kavalleristen utom liniegymnastik, klättring och bundna språng på trähäst öfvas att hoppa uppå, och af en lefvande häst, först på stillastående häst, sedan på löpande från inre volten med krupphäfningar o. d., sluteligen

*) *Utg:s anm.* Tillhörande teckningar afbilda blott kroksablar, sådana näml., som funnos i de allmänna förråden. Olika huggvärjor (Pallascher) begagnades väl äfven vid Centralinstitutet; men någon egen »sabelform» tillverkade L. lika litet, som något derom förekommer i handskrifterna, hvaribland finnes en teckning, utförd af C. Wahlbom föreställande tempos af tygelns *skiftning* från venster till höger o. s. v.

Digitized by Google

från yttre volten, och allrasist med stöd blott på främre bommen till dubbla språng.

Vill man med sabel vid sidan kasta sig upp på en lös häst, som är i språng, så fattar man först med venstra (högra) handen om bakknappen, afpassar så, att just då hästen i språnget höjer sig, fattar man rappt med högra (venstra) handen om framknappen, och hoppar med benens satts och armarnas tillhjelp upp, höjer sig rakt upp på armarne med benen slutna och raka, ansigtet vändt åt hästens hufvud, såsom redan är beskrifvet om voltigen. — Är det på hästens högra sida, man hoppat upp, så måste man först, medelst venstra tåns utvridning föra sabeln åt sidan, och derefter höjd på armarna svänga benet öfver hästen och sätta sig i sadeln, hvarefter man fattar tyglarna.

Skall man kasta sig af till höger, så föres först sabel och remtyg med venstra handen öfver till hästens högra sida, noga kännande efter att ingenting må fastna på bakknappen. Fatta med venstra handen om frambommen, lyft på denna armen, kasta benen upp och rakt tillbaka öfver hästen. — För högra armen upp, och under språnget för den armen i båge (?), ända tills handen stödjer emot hästhalsen; just då man, sedan benen kommit öfver hästens länd, kastar kroppen åt sidan och tager mark i *samma front* som hästen (vinkelrätt mot hästen) genom en kort men kraftig mottryckning med högra handen, som derpå ögonblickligen släpper hästen. Venstra handen flyttas under nedsprånget till bakknappen. — Knäna krökas, när man skall taga mark.

Sedan karlen vunnit färdighet i allt ofvanbeskrifne, öfvergår man till att låta kroppen följa med fäktrörelserna. Iakttagas bör, att ej låta karlen för länge hugga, utan att röra benen; ty derigenom erhåller handen en förmåga att skyndsamt verkställa rörelserna, som benen ej lika fort kunna erhålla, hvarföre de ej förmå verka liktidigt. Grundsatsen vid kroppens rörande är att dess *axel*, belägen der rigtlinierna för kroppens längd och bredd lodrätt skära hvarandra, eller i *bäckenet*, skall förblifva orubbad öfver hästen; och hästen ej genom kroppens vridningar erhålla några falska känningar.

Digitized by Google

Kroppen bör följa med, eller lutas öfver framåt eller sidvärts, allt efter huggets rigtning; men såsom motvigt skall alltid det motsatta benet användas; så att vid alla kroppens rörelser bildas en häfstång med stödjepunkten i kroppens axel, lasten i armen vid hugget eller stöten, samt den motvägande kraften, i benet af den till armen motsatta sidan. Då man alltid iakttager denna grundsats, så blir det lätt att vid hvarje särskildt förekommande fall bestämma benens ställning. Nämligen i alla hugg framåt, föres det motsatta benet bakåt och något utåt ifrån hästen. Benet af samma sida, som gör hugget, föres deremot framåt, och stödjes starkare i stegbygeln. Vid huggena sidvärts föres motsatta benet med något utvriden tå, rakt ut ifrån hästens sida, och det andra förblifver rakt och stödjande sig i stegbygeln. För att ytterligare motverka den öfvervigt, kroppen får genom sin lutning åt sidan, vrides styrarmen ut ifrån kroppen, med bibehållande af handens ställning. Vid huggena bakåt föres det motsatta benet framåt; och *det* af samma sida omvrides något, så att tån kommer ut.

Detsamma, som här är sagt om benens förhållande vid huggen, gäller äfven vid stötarne.

Instruktören äger att alltid noga efterse att hand och ben följas åt, så att i samma ögonblick, då hugget utlägges, äfven benet utsträckes eller ryckes till sitt läge, på det att last och kraft måtte i samma ögonblick motväga hvarandra; och kroppens jemvigt icke blifva rubbad genom lasten, innan den motvägande kraften är på sitt ställe. När man ifrån ett hugg eller stöt återgår till *På- Axel- Gevär*, så återföras benen genast och på en gång till den ställning, hvari ryttaren skall hålla dem. All ryckning på kroppen, och derigenom oroande af hästen, äger instruktören att hos karlen på det högsta motarbeta.

Efter hand börjar Instruktören att låta karlen göra vissa hugg och parader *hastigt efter hvarandra*, väljande sådana, som rimligtvis kunna förekomma vid fäktning. Det bör bero på instruktören, att efter godtfinnande uttänka dessa sammansättningar eller turer, emedan troligtvis ingenting är skad-

Digitized by Google

ligare än, att låta karlen inöfvas (eller insöfvas) i att hugga en enda bestämd tur.

Till exempel kan anföras följande, (äfven att öfva till fots), då karlen kan anses anfallen nästan på alla sidor, nämligen: *Dubbelt in, Dubbelt ut. Nedåt på andra sidan hästhalsen. Nedåt, på samma* sida som *huggningshanden. Nedåt stöt, Nedåt stöt på andra sidan. Skifta* — och så detsamma med andra handen.

En annan: *Högt Förhäng, Helt utåt, Dubbelt lågt, Belägg inåt, Belägg utåt, Helt inåt, Stöt nedåt,* och så *Skifta* — och detsamma med andra handen.

Sådana turer kunna och böra sammansättas på många olika sätt, så att karlen får vana att föra sin sabel i alla möjliga lägen, samt att under skarp fäktning hastigt skifta. Till skyndsamhetens vinnande, kommenderar instruktören, sedan han en gång nämt huggen, blott 1 2 3 4 o. s. v. *Skifta* och åter 1 2 3 m. m.

Alltid måste instruktören vaka öfver att huggena oaktadt skyndsamheten, huggas rätt och alltid skarpt, samt att benen föras rigtigt, hvilket blir ju svårare, ju fortare man skall hugga.

---

107. P. M. Alla angrepp ske med anfallsdelen, och äro af trenne slag: a) Hugg b) Stöt c) Skärning. Samma ordning följer undervisningen; ty huggen äro enklast, skärningen svårast.

Huggen utföras med klingans egg vid öfre stycket (?) af anfallsdelen. Göras de ännu närmare åt fästet, förlora de kraft.

Stötar utföras med klingans spets, och gå från dess utpunkt uppåt första hälften af klingans anfallsdel.

Skärningar utföras med klingans anfallsdel ifrån huggningspunkten till spetsen, eller tvärtom. De göras a) fritt, då är rörelsen från eller åt karlen, b) i följd med huggen, då går den endast *åt* karlen.

108. Vid hugg framåt till venster öfverföres högra armbågen lodrätt öfver ridlinien och högra höften lägges när-

Digitized by Google

mare an vid packningen. Venstra knät böjes något, och ryttaren låter härvid högra foten flyttas tillbaka.

109. *Inga vinklingar.* Hos rekryten bör noga inskärpas den satsen, att alla hugg och stötar, som icke hafva full kraft äro förkastliga. Häraf följer a) att ingen vinkling får äga rum; ty då förloras räta linien och hvad den vunnit för ryttaren sjelf.

110. Om karlen icke *rundar* rörelsen utan vinklar den, vrider han sin kropp, ger således en onaturlig tryckning med skänkeln, hvilken hästen antingen *lyder* och dermed rubbar huggets och paradens rigtning, eller *emotstår*, och således vänjes att icke lyda skänkeln. Båda fallen äro lika oförde laktiga, isynnerhet då en origtig skänkelkänning göres af en plump ryttare.

111. Om ryttaren hotas af en infanterist, bör han antingen med *full galopp söka öfverflygla och nedsabla honom*, eller också i skridt under täta hallva vändningar närma sig, och strax derpå *med hastig sats* sluta in på infanteristen.

112. Trycker infanteristen på ryttarens sabel, bör denne strax med ett primhugg gå till motsatt sida, och angripa fiendens arm (hand) eller hufvud.

113. Har ryttaren flera infanterister för sig, måste han tumla under galopp, från ena sidan till den andra, och hindra dem att samlas och sluta in på hästen, hvilket lätt förekommes genom hastiga och på afståndet rigtigt beräknade satser mot den, som minst tyckes vara i ryttarens sigte.

114. Om infanteristen griper i tygeln, för att tillfångatagа ryttaren; bör denne raskt med lansen genomborra honom, eller i brist deraf resa sig i den ena stigbygeln, hålla sig med venster hand i främre sadelknappen, och hållande ena vristen (?) hårdt tryckt till sadelryggen (?), luta sig framåt, hugga tvärs öfver fiendens arm eller hufvud i quart eller terz eller prim; och när detta lyckats, kastar ryttaren sig hastigt i sadeln tillbaka; i motsatt fall sitter han raskt af och anfaller sin fiende med hugg och stötar *).

*) De under 107—115 *samlade* anmärkningar förekomma strödda på olika ställen i handskriften jemte andra ämnen.

Digitized by Google

115. För att ej anfallas i ryggen bör ryttaren tillse att ej låta fienden närma sig hästens bakdel, synnerligen på motsatta sidan till den beväpnade handen. — Båda sidornas öfning är derför nödvändig.

---

116. *Tredje afdelningen: fäktning med Huggvärja* *).

---

117. *Fjerde afdelningen: fäktning med gevär.*

Första underafdelningen: Enskild strid mot Infanterist. Andra underafdelningen: Enskild strid mot kavallerist. Tredje underafdelningen: Strid i slutna leder (och mot rytteri).

Allmän Indelning.

118. Bajonetten föres mot *Infanteri* eller mot *Kavalleri* antingen enskildt (melée) eller i massa. Häraf uppstå fyra olika förhållanden. På bajonettens förande i enskild strid mot infanterist, försedd med gevär eller sabel grundar sig den enskildta bajonettstriden, mot kavallerist, försedd med sabel eller lans; och undervisningen börjar således med den *förra*, hvilken här framställes i nio artiklar. Striden mot enskild kavallerist samt emot flera fiender af olika vapen utgöra tvenne artiklar, mot slutet infanteri och kavalleri utgör den sista eller tolfte artikeln. Så länge *tiden* för soldatbildningen, för sent börjad och för snart slutad, på alla möjliga sätt inskränkes, böra öfningarna fortgå i följande ordning: 1) bör man inskränka sig till de tvenne första artiklarna under *första årets* vapenöfningar, 2) *andra året* genomgår man åter nämde artiklar; och sedan tillägges tredje, fjerde och femte artiklarna. 3) Efter en ny repetition af förberörde stycken under *tredje årets* exercis genomgås sjette, sjunde och tionde artiklarna, 4) framgent böra åttonde, nionde och elfte artiklarna tilläggas för de soldater, hvilka äga naturlig fallenhet till dessa öfningar Naturligtvis böra *officer* och *underbefäl* vid hvarje års exercis lära minst tvenne artiklar *mera*, än hvad ofvan är föreskrifvit för

*) *Utg:s anm.* Det omslag, som har denna påskrift, är fullkomligt tomt.

Digitized by Google

manskapets utbildande. Äfvenså bör detta indelas i flera *klasser* enligt olika framsteg, hvarigenom den skickligaste klassen åtminstone vid hvarje år bör kunna hinna en artikel mer än, hvad som i allmänhet blifvit rörande ordningen bestämdt. Och som man enligt föregående Inledning från samma grundsanningar härledt alla rörelser, så hafva dessa sinsemellan ett nära förhållande till hvarandra; och af dessa skäl upptagas de här på kortaste sätt medelst hänvisningar till förberedningarna, hvilket framställningssätt icke bör falla instruktören olägligt såvida han sjelf kan och förstår nämde grundrörelser *).

119. Gardställningen intages lätt från *I-armen-gevär* (På-axel-gevär); och lika lätt återgår man till den förra ställningen. Till intagande af gardställning från *I-armen-gevär* kommenderas:

I gard gevärr! (2:ne tempo).

1:sta tempo: Halft höger om, med högra foten rätt i ledet, venstra vinkelrätt i roten, högra axeln bortvriden, ansigtet framvridet rätt åt fronten. Venstra handen fattar hastigt geväret (vid nedra bandet), och båda händerna upprycka detsamma obetydligt utan att för öfrigt ändra dess *lodräta* ställning; under denna rörelse vändes högra handen, så att den fattar gevärhalsen, pekfingret utomkring framtill under bygeln, tummen baktill under hanen armbågen vänd bakåt. Ställningen ledig, bröstet och hufvudet fritt uppburna, samt i öfrigt som i de förberedande ställningarna utan gevär.

2:dra tempo: Venster fot framflyttas nära tvenne fotlängder, knäna böjas, mest det bakre, (till rät vinkel), som mot-

*) *Utg:s anm.* Flera af de tolf här omtalade artiklarna fattas i handskriften. Då denna del af förslaget således ej kan återgifvas fullständigt, anföras deraf i utdrag *blott sådana stycken, som icke innehållas lika i Baj.-Regl. af år 1836;* till förekommande af vidlyftiga upreprningar. Det utgör till en god del *anmärkningar* framställande de *skäl*, som gifvit Förf. anledning att begagna vissa rörelser eller att förkasta andra o, s. v., således ungefär såsom förhållandet är i nämde reglemente, ehuru der kortare och inskränktare. Oaktadt deras vidlyftighet passa dessa anmärkningar här så mycket bättre som just deras omfång och deras ofta förekommande upprepande (Jfr. nedan följande Tal och Aforismer) vid långt skilda tider utvisa, hvilken envishet L. ådagalade i förfäktande af sina sträfvande och åsigter, hvilket ihärdigt motstånd i allmänhet de rönte, synnerligen *gevärfäktningen*, huru långsamt denna hos oss småningom banade sig väg till en bättre öfvertygelse; huru svårt det likväl länge var att bibehålla den i orubbadt samband med dess *gymnastiska grundval.*

Digitized by Google

tager kroppstyngden, bålen rak och med samma hållning, som i 1:sta tempo. Geväret fälles, med pipan uppåt, rätt fram i venster hand så mycket, att spetsen kommer nära i jemnhöjd med ögonen, då det hvilar fritt i afvägningspunkten, och framföres så mycket att högra handens fingrar stöda tätt under höftkanten; venstra armbågen lodrätt anliggande mot bålen utan sammanpressning af bröstet, den högra nästan i samma lodräta plan som geväret, —

Fotens flyttning i 2.dra tempo bör äfven stundom göras *bakåt*. För att från gardställning återgå till grundställning med *I-armen-gevär* kommenderas:

I armen gevärr! (2:ne tempo).

1:sta tempo: Venstra foten flyttas bakåt intill den högra, så att fötternas ställning blir alldeles lika 1:sta tempo af *I-gard-gevär;* knäna sträckas; hufvudets, bålens och axlarnas ställning oförändrad. Båda händerna uppbryta geväret ända till lodrät ställning, stödt mot högra axeln, högra handen förändrar tillika sitt grepp på det sätt, att tummen kommer framtill under bygeln, de andra fingrarna baktill under hanen.

2.dra tempo: Halft venster om, venstra armen föres till sin sida, geväret sänkes. De beskrifna sätten att öfvergå från *I-armen-gevär* till *gard* och återgå till den förra ställningen göras i början *långsamma e*, men sedan desto mera bestämdt. Alla dessa rörelser kunna lika väl göras med båda sidor. Soldatens kropp skulle deraf utbildas mera allmänt, ombytet skulle förskaffa honom hvila vexelvis; men exercis-reglementet tillåter *I-armen gevär* endast till höger.

Mot *fäktning* till venster genom gardombyte gäller dock ej detta förbud. För öfrigt följer instruktören samma ordning, som förut är bestämd för all fäktundervisning.

120. Det vanligaste och värsta felet vid bajonettfäktning är *framskjutning* antingen af hela kroppen eller af geväret eller af höfterna med bakåt lutadt öfverlif, eller af buken, allt i förhållande till den bas, som fötterna bilda för bålens lodräta hållning. Det motsatta felet är sätets utskjutande, med nåt lutande knän och öfverlif, som förut är sagdt.

Digitized by Google

121. Geväret's afvägning skall derät gifva den lutning i bärhanden, att spetsen inträffar i jemnhöjd med ögonen, af sin egen tyngd. Ty *geväret röres lättast omkring sin tyngdpunkt; och denna röres lättare ju närmare den slutes till kroppens.*

122. Orsakerna till denna gardställning äro: Om geväret flyttas mera *framåt* i gard, närmas det till fienden; men det blir då tyngre att föra till afböjning och spetsflyttning m. m., svagare mot fiendens slag åt sidan, och *stöten* förlorar en stor del af sin kraft. Om geväret drages mera *tillbaka*, såsom vid gevärets fällning enligt tillämpningen af exercisreglementet, blifver spetsen betydligt *fjermad* från fienden. Dessutom blifver remtyget hinderligt för rörelserna; ty gevärskolfven brytes något mera åt insidan, än hvad gevärets fria behandling fordrar, och soldatens stötar och afböjningar blifva mera långsamma och mindre säkra, emedan bärhandens öfverarm icke får naturligen sluta till kroppen, utan måste aflägsna sig derifrån, och således verka utom sin muskelsfer. — Äfven att tillbakarycka geväret (så att styrhanden kommer bakom ledet) för att derigenom bereda stötarna mera kraft, är *onödigt* med ett så tungt och kraftigt verkande vapen, samt *skadligt* genom rörelsernas omåttlighet och deraf uppkomna blotta, onödigtvis. Att öfverflytta tyngden af bålen på det bakre benet, och hålla båda knäna böjda vore icke nödvändigt, om soldaten skulle blifva stillastående med vapnet i handen, utan vidare rörelse med detsamma. Men om vapnet genom armarnes sträckning kraftigt skall kunna framryckas till stöt, måste soldaten intaga en ställning, hvaruti han kan äga en fast utgångspunkt för sin rörelse med detsamma; och denna vinnes 1:o derigenom att kroppen får en mot sin yta (bålens tvärdiameter) svarande bas. 2:o dymedelst att kroppens lodräta höjd förkortas, och dess fasthet befordras genom knänas böjning i inbördes rätvinkliga planer; ty derigenom vinner kroppen stöd i alla rigtningar; emedan den motsatta knävinklingen tillåter en rubbning, utan att derföre kroppen faller utom sin bas. 3:o vinner soldaten mera kraft, då han öfverflyttar kroppstyngden på det bakre benet; ty han kan då med

Digitized by Google

lodrätt kropp, motväga den häfstång, som vid stöten bildas af gevär och armar. Ryggradens rakgående muskler äfvensom den frånvända sidans bukmuskler hålla bålens tyngd öfverflyttad åt motsatta sidan till sträcklinien (?) i samma mon, som framsträckningskraften ökas, hvarigenom stöten får en fast utgångspunkt och en bestämd slutpunkt, som rörelsen ej får öfverskrida oaktadt den största möjliga hastighet, som endast en rätt concentrerad ställning förmår hejda. Såvida kroppen skall beherrska vapnet, icke tvärtom, måste kroppens ställning och rörelselag vara motsatt beräknad till vapnets; d. v. s. om vapnet blir handterligare dermedelst, att det intill kroppen *röres kring sin axel*, så måste kroppen, som skall styra det, hafva en till vapnets rörelser motsatt ställning, således dess tyngd öfverflyttad i motsatt rigtning till vapnets rigtlinie; ty fölle kroppstyngden *lika emellan begge benen*, skulle både kroppens rörelser och således äfven vapnets blifva vacklande, d. v. s. excentriska; men all sann kraft är koncentrering; och då denna kan vinnas endast genom en ställning, som samlar kroppens muskelkraft till en fast punkt, måste soldaten, för att få tyngden rätteligen öfverdragen på det bakre benet, böja det dubbelt så mycket som det främre, likväl med afseende å markens fordringar. Det förra gör concentrationen möjlig d. v. s. ger motkraft till gevärets sidorörelser i afböjning och framryckning i stöt, det sednare (främre benet) gör motkraft till gevärets tyngd, yttrad i lodrätt rigtning — och problemet är just att i dessa tvenne vinkelräta rigtningar liktidigt vinna högsta kraft. Att detta är så mycket nödvändigare, när soldaten skall röra sig på oländig mark eller på ett slagfält, behöfver icke något bevis. Likväl tyckes det, att om tyngdpunkten faller jemt emellan båda benen, öfverflyttas densamma hastigare på det främre benet, än då kroppstyngden förut hvilar på det bakre; men om det är rätvinkligt, blir i det ögonblick, då bakre foten skall framflyttas, rörelsens kraft förökt medelst uträtningen af det nämda knäts trubbiga vinkel, så att hvad, som anses förloradt i rummet, genom en längre förflyttning af tyngdpunkten, ersättes genom kraften och hastigheten i rörelsen. Packningens

Digitized by Google

inverkan på förenämde ställning, är mindre betydlig, och kan anses gifva stadga åt utgångsställningen för stöten, samt äfven inskränka bålens öfverlutning; men fölle kroppstyngden lika mellan båda fötterna skulle packningen och gevärets tyngd vid stöten snarare hindra andedrägten genom den främre sidans mera (?) sammanpressade refbensmuskler.

Det vore icke nödvändigt att vårda fötternas räta vinkel, knänas böjning och utåtspänning, främre armens anslutning till lifvet, styrhandens stöd nära höften, samt hufvudets, axlarnas och bröstets hållning; om ej alla delar berodde af hvarandra, till både stadga (concentration) rörlighet och uthållighet; äfvensom till karlens sanna utbildning, om han rätt behandlas; ty säkerhet och hastighet *kunna ej förenas liktidigt* utan denna samverkan. Om man förfar i den vissa ordning, som förut anföres, är det ej svårt att lära soldater denna ställning, om instruktören sjelf kan fäkta något.

123. Soldaten bör lära sig att föra sitt vapen ej blott på *högra* sidan, utan äfven till den *venstra*. — Gardombyte göres i tvenne tempo framåt eller *tillbaka*. I båda fallen brytes gevärskolfven djupt ned, och *bakre armen* åtföljande lifvet och med fingrarne följande kolfvens vridning öfverflyttar den åt motsatt sida, emot hvars höft kolfven tryckes medelst främre armbågen, då geväret intager samma ställning, som i gard, men händerna korsade. Vändning göres samtidigt framåt eller tillbaka på motsvarande klack. Vid 2.dra tempo ombyta båda händerna med ett raskt slag (armbågarne stadiga och fingrarna icke för mycket öppna) sitt grepp, så att den, som förut var bärhand, nu blifver styrhand, och tvärtom. Det första tempo kan första gången styckas i tvenne afdelningar 1) kolfvens nedbrytning 2) gevärets (kolfvens) flyttning till andra sidan med korsade händer, fotflyttningen. Gardombyte med vändning *på stället* sker medelst vridning på *båda klackarna*.

124. Liksom ett Exercis-Reglemente måste innefatta rörelser *tillbaka* så väl som framåt, utan att derföre antaga att krigaren genom det förstnämda skulle lära sig blott att rygga eller fly för sin fiende, så måste fäktaren äfven lära att röra

Digitized by Google

sig både tillbaka och framåt; ehuru det förra afser blott en mindre rumförändring, och bör liksom i Exercis-reglementet, innefatta endast några få steg. Om soldaten icke får lära sig att lika säkert röra sig tillbaka som framåt, blir hans ställning vacklande; och han kan hvarken bliva oberoende af markens olika hinder, icke heller förvilla eller åtkomma en försigtig fiende, isynnerhet när denne är försedd med ett kort handvapen. Det åligger derför instruktören att hos soldaten inskärpa den grundsats, att försvaret d ä. retraite och afböjning är ett *förberedande tempo till anfall*, mot en blindt pårusande fiende. Deremot vore det ett oförlåtligt fel att låta soldaten rygga vid hvarje afböjning; ty *då lär han sig aldrig att parera* med säkerhet. Dessutom tillåter marken (terrängen) icke alltid detta ryggande.

Mot en kavallerist är en rörelse *tillbaka* (under sidomarsch) ofta likaså oundviklig som ombyte af gard, såvida soldaten skall kunna vinna kavalleristens venstra sida, som *anses* vara alldeles otjenlig till läktning.

125. När stridsplatsen lutar så mycket uppåt, att soldatens främre fot blir betydligt högre än den bakre, användes ej hel eller halfmarsch; utan får soldaten i sådant fall starkt böja det främre knät, samt framluta hufvudet och kropp, nästan som i ett rigtigt utfall med värja och sabel; dock med *gardafstånd* (tvenne fotlängder) mellan fötterna.

126. Det enklaste angreppet är högstöten, dernäst lågstöten. Så väl i *hög* som *låg* stöt är geväret i *vågrät* ställning, med pipan *uppåt* i hög, men *inåt* vid låg stöt. I öfrigt är skillnaden mellan dessa stötar:

I hög stöt är bakre armbågen tätt vid kroppen, och dess öfverarm (?) utan vinkling sluten till geväret.	I låg stöt är bakre armbågen utåt sidan, lyft i jemnhöjd med axeln.
Styrhanden har sin tumme uppåt och lillfingret nedåt (?) nästan *i höjd med bröstvårtan.*	Styrhanden hålles så, att dess *baksida är i vågrät ställning uppåt vänd och i höjd med axeln.*

Digitized by Google

Kolfven tryckes mellan *kroppen och bakre underarmen.*	Kolfven ligger med ena anslagssidan *mot den upplyftade bakre underarmens insida, som nu vetter nedåt*, och får icke lemna detta stöd.

Båda armarna framsträcka stöten; den bakre armbågen förblifver i rät vinkel och den främre blott så mycket uträtad, som då den hänger fri ned vid sidan.

127. Soldaten bör lära ej blott att snabbt rigta sina egna stötar utan äfven att *undvika fiendens stötar*, för att få förtroende till geväret, och för att lära sig, huru fördelagtigt detta handvapen är, om man kan rätt begagna sig deraf. De enklaste afböjningarna äro den höga och den låga. Till inlärande af den förra kommenderas:

Högt böj af gevärr! (1 tempo).

Utan att höja eller sänka kolfven, vrider styrhanden geväret så, att pipan blir inåt vänd, flatsidan af kolfven uppåt, och ändan af detsamma så mycket utförd (?), att hanen icke (på höger) berör remtyget. Gevär och bajonett ligga sålunda i en uppåt stigande linia (liksom gard) och bajonettspetsen rigtas åt det öga på motståndaren, som svarar mot läget (utsidan) af soldatens gevär, hvilket fört fiendens bajonettspets utom den anfallstafla, som faller på soldatens kropp.

128. Lågt böj af gevärr! (1 tempo).

Denna afböjning verkställes enligt lågstöten; men med den skillnad 1) att rörelsen sker med spetsen sänkt mot öfre kammen af fiendens höftben 2) att soldaten gör rörelsen i tvärlinien, d v. s utåt ifrån sin anfallstafla, och icke i vågräta anfallslinien såsom vid låg-stöt. 3) Att geväret skall i lågparad göra en bågformig rörelse inåt kroppen och så stor, att bajonetten kan uppfånga motståndarens vapen, för att sedan afföra det åt motsatt sida, d. v. s åt utsidan af kroppens anfallstafla. Denna rörelse bör i det närmaste vara cirkelformig, hvartill bärhandens insida kan betraktas som medelpunkt. Förberedande öfningar till dessa afböjningar äro pipans vridningar och kolfvens brytningar, som kunna utföras både i

Digitized by Google

gardställning och med falldt gevär i halft höger (venster) om, raka ben, slutna hälar.

129. Både vid hög och låg afböjning föras händerna åt utsidan af kroppen och styrhandens naglar vridas *nedåt*. Skillnaden är i öfrigt den att:

i hög afböjning är bajonettspetsen rigtad mot fiendens öga och kolfhalsen vid höftbenet likasom i gardställning.	*i låg afböjning* är bajonettspetsen i höjd med fiendens höft, och kolfven i höjd med axelvecket
Afböjning göres åt kroppens yttre sida medelst laddstockens tryckning mot fiendens vapen.	Vid afböjningen kretsar bajonetten bågformigt öfver fiendens gevär och korsar detsamma, för att uppfånga och föra det åt motsatt sida.
Främre handleden är rak (?) och geväret vrides fritt inom handleden förmedelst styrhandens vinkling (utåt).	Främre handleden är häroinder nedåt böjd och dess fingrar något öppna (till gevärets friare vridning).

När soldaten lärt sig att göra hög (låg) stöt (afböjning) *på stället*, bör han lära samma rörelser under *rumförändring* (marsch) såväl framåt som tillbaka.

130. Det gifves ännu tvenne andra sätt att förändra gardställningen, nemligen 1) genom *låg-gard* 2) genom *hög-gard*. Den sednare brukas blott, när afståndet mellan karlen och fienden är för kort, för att med ledighet handtera vapnet, och denna gardställningen kommer att beskrifvas längre fram. Låg-garden tjenar: 1) till att låta karlen hvila sig under det, han bemärker den nalkande fiendens rörelser, 2) till att gifva karlen mera lugn och förtroende till sitt vapen, 3) till att möta en fiende, som befinner sig betydligt lägre eller är annorlunda beväpnad o. s. v. Orsaken, hvarföre denna ställning bör kallas *låg-gard*, är 1) att soldaten dervid har samma ställning som i vanlig gard, 2) att geväret, fastän i *motsatt lutning*, hålles i samma vinkel till kroppens nedra del, som den vanliga garden har till dess öfra del, hvarför den främre handen blir något sänkt och den bortre något höjd, i motsats till vanlig gard 3) att likasom den sednare vid förkortningar

Digitized by Google

har sin bestämda vinkel och handfattning, så har äfven låg-garden sin förkortning och sin bestämda vinkel och handfattning (?) i motsats till hög-gard *). Hvarom vidare i kap. — Art. —

Rörelsen till afböjning eller stöt från låg-gard är ganska lätt, då den främre handen uppbryter bajonettspetsen, och den bortre nedtrycker kolfven.

131. Karlen kan med långt gevär genomgå alla de första rörelserna med vapen på *ett* led, för att dymedelst vänja sig vid att föra tungt vapen; men på två led, eller då den ena karlen skall stöta på den andra, bör kort gevär brukas; emedan han med bibehållande af samma afstånd, dymedelst icke skadar sin motfäktare och ändock vänjer ögat

---

*) *Utg:s anm.* Af jemnförelsen mellan detta stycke och Baj.-Regl. mom. 101, 228 anm. synes således att den s. k. låg-garden medgifver *olika sänkning* af spetsen, stundom ända till marken, stundom mindre. För öfrigt beskrifves väl »kortgarden» och den »förhöjda garden», äfvensom den i Baj.-Regl:s mom. 300 (303)—317 anförda ställning (»försänkt gard») såsom verkeliga *utgångsställningar* (gardställningar); men ehuru uttrycket »kolfgard» äfven förekommer rätt ofta, begagnas den aldrig såsom *utgångsställning* Jfr. nedan N:o 148 och Baj.-Regl. mom. 280. Vid förslaget 1820 bör dessutom i allmänhet anmärkas, att dess uttryck och rörelsebeskrifningar äro längre, och uttrycken ofta mindre bestämda, än de motsvarande i Baj.-Regl. af 1836. Så förekommer der *stundom* följande uttryck: *Lågt* (*högt*) *för af - gevär! Half* (*hel*) *marsch tillbaka högt* (*lågt*) *stöt ut—gevärr! Pipan utåt* (*inåt*) *vrid gevärr! Framåt* (*bakåt*) *venster gard!* (från i-armen-gevär,) *Räta upp! Uppåt sträck! Bytom gevärr! Bytom gard!;* eller utan gevär: Bytom ställ! — — »*Framåt* (*tillbaha*) *höger* (*venster*) *gard!*» användes både med och utan gevär. — — *Gard ställ!* (i början tre tempo), *Framåt* (*tillbaka*) *byt om ställ!* (Jfr. Baj.-Regl. mom. 78; Soldatundervisningen 2:dra afdelningen 4:de kap. 39 §), *Höger* (*venster*) *omvändning ställ!* nyttjades endast *utan* gevär, äfven länge sedan reglementerna utkommit. Der märkas vidare följande uttryck: *half och hel passad bakåt och framåt, volter* på stället och med rumföränding. *Hel-* och *halfförkortad gard, förkortad låg-gard, högförkortad gard och stöt* m. m. De s. k. Dagtabellerna afvika till uppställningen (i trenne spalter innehållande 1 afsigten med hvarje rörelse, 2 kommando-orden, 3 rörelsebeskrifningen), men föga till rörelsernas ordningsföljd.

Sluteligen bör här nämnas att den äldsta handskriften »Inledning» om Bajonettfäktning, som finnes bland L:s papper, afviker *betydligt mera*, äfven i väsentliga saker. Deraf synas att L. sjelf i början begagnade *utfall* med gevär (dock blott med gardställningens *främre* fot, och blott »*i linien*», att han benämde garden efter *främre* handen, o. a. afvikelser från sednare vunnen öfvertygelse. Kommando-orden voro då ännu lika värjfäktningens äldre uttryck: *I gard! Framåt* (*bakåt*) *vexla gard!* (*bytom gard*) *Låg gard! Kort gard! Stå stöt!* (*Stå, sträck!*) *Kolf stöt! Terz! Prim! För af! Högt för af! Coupera! Degagera! Battera, Framåt half passade stöt!* m. m. Bland teckningarna förekommer en »djupgard» med bakre armbågen sänkt under geväret.

Digitized by Google

vid det afstånd, som är vida mer än tillräckligt för att genomränna en fiende med långt gevär.

132. När soldaten lärt sig att med hel- eller halfmarscher göra höga och låga stötar och afböjningar, äfven på något ojemn mark; bör trupppen uppställas på *tvenne* led med fronten åt hvarandra, för att lära sig intaga och bibehålla rigtig gardställning och *afstånd* under rumförändringar.

Anm. Att olika längd på gevären bestämma olika anläggningspunkter i gardställningen, är naturligt; och således den allmänna regel, som uppgifves om bajonetternas korsning på midten, derför är endast villkorlig.

133 Fäktningen på tvenne led öfvas i följande ordning: 1) På mer än helt gevärs afstånd alla förut beskrifna *ombyten, marscher*, samt utan samtidig rumförändring *stötar och afböjningar* 2) På gevärsafstånd (utsidan) ombyten och marscher, det ena ledet framåt, det andra tillbaka. 3) Enkel rättning (fotflyttning) framåt till helt gevärs afstånd (2:ne tempo) af ena ledet. 4) Längre rättning genom marsch af *flera steg* slutande med appell i gard, a) det stillastående ledet i gardställning, innan det andra närmar sig b) det stillastående ledet i låg-gard c) det stillastående ledet med *i-armen-gevär* eller *för-fot-gevär*, innan det andra närmar sig. 5) Rigtstötar. 6) Längre rättning af *båda* lederna samfäldt (appell). 7) Stötar på stället och deremot svarande afböjningar, vexelvis af båda lederna, omvexlande med marscher utan stötar. 8) Stötar och motsvariga afböjningar, med halfmarsch af det angripande ledet. 9) Stötar och afböjningar med half och helmarsch. 10) Spetsflyttningar och utbrytningar tilläggas. 11) Fortsättning af samma rörelser med sträckstötar, sammansatta angrepp. — —

134. Afståndsrättning med smärre steg utan fötternas rörelser *förbi* hvarandra är blott en kort *rättningsmarsch*, till att bättre jemna ett rubbadt afstånd. Manskapet måste lära sig att intaga, bibehålla eller återställa helt gevärs afstånd med säkert ögonmått, man mot man. Dertill uppställas båda lederna i gard, antingen *för nära* hvarandra, eller några tum *för långt* från hvarandra, eller något *snedt* åt sidan. Till intagande af det rätta gevärsafståndet kommenderas:

Digitized by Google

1:sta (2:dra) framåt (bakåt, åt höger o. s. v.) rätta er!

Rättningen utföres i tvenne tempo efter samma grunder, som i det föregående utan gevär anföres om rättning. Första gången räknas dessa tempo af instruktören, som bör tillse att hvarje soldat så väl i anseende till vapen som kropp fortfarande iakttager den noggrannaste ställning, och varna truppen att icke oförsigtigt rusa fram.

För att lära manskapet, att från ännu längre afstånd (med helmarscher) intaga helt gevärsafstånd göres uppställning på 2:ne led antingen i bestämd *gardställning*, eller i låg-gard, eller ena ledet med *för-fot-gevärr*, eller med *på-axel-* eller med *i-armen-gevärr*, från hvilka ställningar samma led äfvenledes sätter sig i gard vid verkställighetsordet; men blott det led förändrar afståndet, som instruktören tillförne vid lystringsordet bestämdt. Härtill kommenderas:

1:sta (2:dra) rättning till helt afstånd marsch!

Det stillastående ledet intager gardställningen på samma gång, som det framryckande, och instruktören bör första gångerna afbryta framryckningen genom att kommendera: ***Halt!***, något förrän sistnämde led, hunnit taga helt (gevärs) afstånd; på det ingen olycka må hända, genom oförsigtighet; hvarefter kan kommenderas *rättning* till afståndets närmare jemkning enligt föregående mom — Denna öfning göres skiftesvis mellan båda leden.

135. Instruktören bör noga tillse att det led, som framrycker, icke ovarsamt rusar mot det stillastående ledet, utan hejdar sig, så fort det vunnit rigtigt afstånd, d v. s, då båda ledernas bajonetter beröra hvarandra strax ofvanom det ställe, der bajonetthalsen begynner, med förutsättande, att kroppstyngden rigtigt faller på det bakre benet, och att hela ställningen i öfrigt är lika med hvad derom är bestämdt. I öfrigt bör truppen på tvenne led med gevär och under rigtigt afstånd öfvas i alla de marscher o a. rumförändringar, som förut äro beskrifna.

136. Till rigtstötar gör det ena ledet *för-fot-gevär*, och sänker sedan spetsen utåt med kolfven stödd mot foten;

Digitized by Google

det andra ledet bibehåller *I-armen-gevär*. Derefter kommenderas för detta led:

1) *Gard gevärr!*
2) *Rättning!*
3) *Högt (lågt) stöt gevärr!*

Det 2:dra kommordet utföres i detta fall, så att det led, som stöter, rättar sig midt för luckorna mellan det andra ledets rotar.

137. Till de rörelser, som soldaten bör lära för att vinna terräng, höra dessutom *sidomarscher*, *vändningar* och *bågmarscher*. Uppställning dertill på ett led, afståndet mellan hvarje karl lika med gevärets längd, och geväret antages vara i höger gard. Sidomarschen göres för att vinna och bibehålla frontställning mot en eller flera förföljande fiender. I dessa fall, och då soldaten vunnit kavalleristens venstra sida, kan han genom sidomarscher behålla densamma till stridens fortsättande derunder. För att öfva denna rörelse kommenderas:

1) *Sidogång till venster marsch!*
2) *Halt!*

Venstra foten flyttas tvenne fötters längd till venster, hälen i samma linie med den högra foten, fotsulan i half annan rät vinkel utvriden åt venster; hvarefter högra foten föres *framom och förbi* den venstra, likasom vid vanlig halfmarsch. Dessa båda rörelser med fötterna afvexla till dess *halt* kommenderas, då gardställning med venster fot framåt eller med höger fot tillbaka intages.

Sidomarscher ske (med bibehållande af samma front) rätt åt någondera sidan eller med obetydlig afvikelse från frontlinien antingen snedt framåt eller bakåt. I det senare fallet föres den fot, som i *garden* var den *bakre*, icke *framom* den andra, utan *bakom*. Rörelsen öfvergår då till bågmarscher.

Om soldaten blir förföljd (af ryttare) från venster åt höger, bör han intaga gardställning till venster och göra sidomarsch till höger, hvilket verkställes efter samma grunder, som sidomarschen till venster. Höger fot flyttas således först, sedan venster framom och förbi densamma, hvarmed fortsättes tilldess *Halt!* kommenderas, hvilket äfven verkställes enligt, hvad

Digitized by Google

i föregående mom. — bestämmes. Med någon påpasslighet har soldaten föga att frukta af en ensam ryttare med sabel, om han oroar hästen (med skri, slag eller sting). söker fiendens obeväpnade sida. —

138 För att lära soldaten att äfven med packning uti en melée göra front, åt hvilken sida som hälst, användes *sidsteg* (gardombyte åt sidan); men som dervid *alltid* förekomma vissa förändringar och förkortningar med geväret, böra de ej *användas* förrän dessa rörelser med geväret blifvit genomgångna. Samma förhållande är ock med bågmarscherna. Liksom vändningar kunna sidostegen dock öfvas utan gevär. Sidosteget skiljer sig från vändning derigenom 1) att det tillika är en förflyttning, 2) att garden dervid måste bytas eller förkortas, 3) att det ej sker blott på *främre* foten. Från andra gardombyten skiljer det sig genom att, ehuru vinkelrätt till förra garden, utföras i diagonalen. Omedelbart efter så väl hel som halfmarsch eller också efter sidomarsch (sidosteg?) kan half eller helvändning göras. allt efter afståndet och den rigtning till fienden, som med dessa rörelser åsyftas.

139. Vändningar (volter) utan ombyte af gard verkställas a) på stället b) under marsch och äro, *höger* (*halft höger*) *om*, samt *höger omvändning*, *venster*, (*halft venster*) *om* samt *venster omvändning* *). De utföres bäst på främre foten, och användas såväl vid anfall som försvar mot fiender på helt och förkortadt gevärsafstånd. Då helvändning skall göras kommenderas:

Höger (*venster*) *om!* (1 tempo).

140. Om instruktören finner det nödvändigt, må han låta en tröglärdare klass, enligt den första bajonett-instruktionen börja att *utan gevär* genomgå de vändningar, som fordras till förkortadt afstånd.

---

*) *Utg:s anm.* Liksom i Baj.-Regl. mom. 241, 257 utmärker ordet »helvändning» här en *rät vinkel* (till skillnad från *Halft höger* (*venster*) om!) icke 180°, såsom det numera betyder efter bortläggande af det äldre kom:ordet *Höger omvänd er!* De papper, som tillhöra det återstående af fäktningen, äro i största oordning.

Digitized by Google

Vändningar och sidosteg böra första gången öfvas *utan gevär;* men sidomarscher och bågmarscher (bågsteg) *med gevär*, dock utan stötar eller andra rörelser med sjelfva geväret.

141. När vändningar, sidomarscher och bågmarscher, och således alla de rörelser, som höra till afståndets förkortning och afändring blifvit genomgångna, böra öfvas de rörelser, som under dessa förhållanden kunna förekomma med *geväret.*

142. Om motståndaren är försedd med kort handvapen, eller han af öfvermod rusar inpå lifvet, eller om han står antingen betydligt högre eller lägre än soldaten; då bör denne göra stötar och angrepp i *andra vinklar och höjstänger till sin kropp*, än när han står på helt gevärsafstånd och i jemnhöjd till fienden.

143. Soldaten skulle ofta onödigtvis blottställa sitt lif, så framt han icke, genom *förkortningar* af geväret (med eller utan gardombyte) och genom *kolfstötar* kunde sjelf angripa och afböja ett angrepp. Gevärskolfven begagnas härvid likväl *aldrig till slag*, utan till *stöt* för panna eller bröst. Soldaten vinner både genom förkortningar af spetsen äfvensom genom kolfstötarne rum medelst en stark uppvinkling i armbågarne, och *styrkan i stöten* medelst armarnas kraftfulla *utsträckning.* Genom *förkortade* stötar och afböjningar m. m. lär soldaten lätt huru många förträfliga utvägar finnas för tvåhandsvapnet, fördt af en skicklig fäktare. Då geväret dervid alltid röres omkring dess axel, är afändringen från helt gevärsafstånd till förkortadt, blott skenbart afvikande från tyngdlagarne för gevärs förande.

144. Om soldaten slutat striden med sin motståndare, men blir i en melée (der han måhända ej med hela geväret kan röra sig) hastigt angripen *bakifrån;* kan han genom höger (venster) omvändning och förkortning af geväret, äfven åt denna sida med spetsen hastigt möta honom. För att öfva soldaten häruti kommenderas: *Höger (venster) omvändning! kort stöt gevärr!* Detta verkställes på samma sätt, som ombyte af vanlig gard med vändning, med den skillnad, att bakre handen, i stället att bibehålla sin fattning om det runda af kolfven, genast framflyttas till fattning enligt mom. — under

Digitized by Google

det främre handen tillbakarycker geväret, så att handen kännes med tummen trenne tum under främre öfre kanten af höftbenet enligt mom. —

145. När soldaten lärt att med *spetsen* gå sin fiende till mötes, bör han äfvenledes underrättas om *kolfvens* användning, för att förekomma, det han i sin ifver ej må tillgripa dermed det sätt, som i allmänhet brukas, d. ä. *slag*. Instruktören bör säga honom, att han begår ett stort fel, när han vill försvara sig med *gevärskolfven*, då han har både pipan och bajonetten till sitt skydd. Likväl gifves i trängsel tillfällen, då soldaten lättare kan rädda sig med den förre än med de sednare. Instruktören bör enligt mom. — underrätta soldaten, att *slag* med gevärskolfven är det sämsta bruket af detsamma. Ty 1) förstöres stocken, utan att fienden det oaktadt synnerligen skadas, om han har tchakot och axelbleck. 2) Blir soldaten, i det han lyfter geväret öfver hufvudet eller åt sidorna, för att slå dermed, blottställd för motståndarens bajonett eller kortare handvapen, om denna har mod och rådighet att med stöt genast springa inpå soldaten i det ögonblick, då han lyfter opp sitt gevär till slag. Skall kolfven brukas rätt utan fara för soldaten och skada för geväret, bör soldaten *stöta med kolfändan* mot fiendens ansigte eller bröst, då kolfplåten och dess skrufvar göra en större verkan, än om soldaten gjorde ett *slag* med kolfryggen. Om kolfven föres rätt, liknar dess rörelse bajonettens: 1) i det hänseende att båda göras med förkortningar 2) att de förnämligast få sin kraft medelst bakre handens framryckning, den främre handen rigtar stöten. Dessa stötar verkställas på stället eller framåt, bakåt, åt endera sidan med vändning eller sidosteg.

146. Kolfstötar böra begagnas, emedan 1) soldaten icke kan bruka sin bajonettspets, i alla de händelser, då fienden rusat tätt inpå honom; utan äger han då endast kolfven, hvarigenom han kan värja sig för sin motståndare. 2) Verkställer soldaten uppvinklingen till kolfstöt med största lätthet, såväl framåt och till sidan, som under höger omvändning. 3) Kan soldaten, genom afvexling mellan kolf och spetsstötar, slåss

Digitized by Google

med *en* fiende på behörigt (helt) afstånd, och i ögonblicket derpå med en annan, som rusat inpå med sabel eller värja för att fånga honom.

147. Den vågräta förkortningen med *kolfven* rigtas mot fiendens anfallstafla. — — — Kolfstöt brukas hufvudsakligast vid följande tillfällen: a) Då fienden rusat fram mot soldaten, och söker gripa honom eller hans vapen. b) Då soldaten angripes bakifrån af en ny fiende. c) Då soldaten medelst volt skall rädda sig undan fiendens angrepp med sabel eller värja. d) Då fienden rusar fram eller starkt trycker på soldatens vapen åt endera sidan. e) Då soldaten står i trängsel under angreppet af en eller två kavallerister.

Soldaten bör dock aldrig enligt mom. — *stanna* i denna kolfgard utan alltid genast åter taga geväret till den anfalls- eller försvarsställning, som fiendens rörelse eller fullföljande af soldatens egen anfallsplan och säkerhet fordra.

148. Förkortningar göras antingen i nästan *vågrät* rigtning med bärning vid gevärets tyngdpunkt eller i nästan *lodrät* ställning, med bärning vid kolfhalsen. —

149. Angripes soldaten *på yttre sidan* af dess gevär med kortstöt, eller om fienden hastigt rusar på honom; bör han göra afböjning med höger om (eller bågsteg) och efterstöt. Anfalles soldaten på inre sidan af geväret, gör han afböjning (?) med venster om *). —

150. Hittills är afhandladt, huru soldaten skall föra sin kropp och sitt vapen emot en fiende, som i anseende till terrängen står i *jemnhöjd* med soldaten. Vidare bör han lära att angripa och försvara sig mot en fiende, som står högre eller lägre än soldaten. Att de angrepp, som i vågrätt ställning göras med geväret, icke kunna verkställas, när fienden är *högt öfver* soldaten, inses lätteligen; således kunna de afböjningar, som äro användbara i förra fallet, icke heller begagnas i det sednare. —

151. Som geväret måste föras med tvenne händer på samma gång, så blifver icke allenast anfallstaflan större, utan

*) *Utgiv. anm.* Detta tyckes afse samma förhållanden, som framställas i Baj.-Regl. mom. 161 anm. och 311 anm.

Digitized by Google

äfven beroendet af mark och omgifning, af fiendens ställning och vapen vida större. Derföre måste soldaten stundom höja spetsen öfver sin egen kroppshöjd, stundom sänka den. Härigenom uppstå a) *olika vinkeländringar* i den raka stöten: högt stöt gevärr! b) nya och ännu mera lutande *vinkelrörelser uppåt och nedåt*, hvilka kallas *förhöjda* och *försänkta* stötar och afböjningar. I det förra fallet, nämligen till vinkelförändring af de (vågräta) stötar och afböjningar, som förut beskrifvas, nyttjas samma kom:ord, blott med tillägget *uppåt, nedåt;* såsom *uppåt (nedåt) högt (lågt) stöt (böj af) gevärr!;* och denna förändring i ställning utgör ända till *halfrät vinkel* uppåt och lika stor nedåt, räknadt från den vågräta medel-linien för högstöt. De halfräta vinklar, som återstå uppåt och nedåt, från karlens lodräta ställning räknadt, utgöra sferen för den förhöjda eller försänkta stöten eller afböjningen *).

152. Enligt mom. — (Inledning) bör soldaten alltid rigta sin spets mot fiendens anfallstafla; och kunna således de stötar, som der äro beskrifna, i nästan vågrät ställning till kroppen, äfven rigtas i olika vinklar till densamma högre eller lägre i mon af soldatens läge till motståndaren. Likväl äro dessa vinkeländringar icke tillräckliga, när fiendens ställning är nästan lodrätt, antingen uppöfver eller nedunder soldaten. Således måste man lära att angripa efter dessa olika förhållanden till fienden. Om soldaten är i handgemäng med en ryttare, eller och på en stormstege eller lägre plats vid äntring o. s. v., bör han i sitt angrepp använda *förhöjda stötar.*

153. Rörelserna med *geväret* blifva vanligtvis lika mot en kavallerist på stridsfältet, som mot belägrade, när soldaten skall löpa till storm på branta vallar eller på stormstegar, från pontoner, échalupper m. m., skall äntra ett större fartyg. Men rörelserna med *kroppen* blifva i öfrigt ofta helt olika. En enda anfallsrörelse med geväret är vid anförde trenne fall vanligt, nemligen den, som kan utföras *med högsta möjliga*

*) *Utg:s anm.* Jfr. Baj.-Regl. af 1836 mom. 228 anm., 291 o. f., 312 o. f.

Digitized by Google

säkerhet för styrhanden och *med högsta närmande till fienden i ett tempo.* Härtill kommenderas:

Förhöjd stöt gevärr!

Medelst en stark framryckning af bortre handen, så att dess handled kommer i linie (?) med framsidan af soldatens kropp, utan att armbågsvinkeln förändras, nedbrytes kolfven och drifves geväret *uppåt*, med bajonettspetsen rigtad mot fienden, och understödes af främre handen, hvilken hastigt öppnad blifvit ryckt tillbaka, med pekfingret hvilande under eldstålsfjedern (bygeln) och de öfriga fingrarna på låsskifvan. Styrhandens underarm trycker med sin insida gevärskolfven fast till bålen, då geväret, som genom rigtning uppåt bildar en *kortare häfstång*, än när det i nära vågrät ställning framryckes till stöt, får ett fast stöd, genom denna underarmens tilltryckning.

Då soldaten skall från denna stöt återtaga gardställning, rycker han kolfven hastigt tillbaka ned, och fattar med den något öppnade bärhandens fingrar, på samma gång om gevärets tyngdpunkt enligt mom. — Skall ombyte af gard ske utföres det enligt mom. —

154. Soldaten bör öfvas att vid anlopp på vallar begagna sitt gevär till stöd *) — — — och bör han underrättas om att stanna med främsta knät starkt böjdt, det bakre nästan sträckt, framlutad kropp och hufvud, när han ser sig tvungen att göra uppåt högt stöt gevärr! eller uppåt böj afgevärr! (?) —

155. Står soldaten på ett bröstvärn, i en brêche, brant trappgång, om skeppsbord vid äntring o. s. v.; måste han, då fienden kommer under hans fötter, gifva vapnet en större lutning, än som under vanligt läge till fienden kan användas. Den stöt, härtill användes, kallas sänkstöt och dertill kommenderas:

Försänkt stöt-gevärr!

156. Om trängsel eller annan svårighet hindrar soldaten att förekomma fiendens kolfslag genom en hastig hög-

*) *Utg:s anm.* Här förekommer en hänvisning till öfningar på lutande stege, hvilken dock saknas i förslagets gymnastiska del.

Digitized by Google

stöt, bör han mottaga detta angrepp dermed, att geväret höjes af båda armarna vågrätt öfver hufvudet, med åtskiljda händer, hvarefter han gör kolfstöt i fiendens ansigte, med passad. Stöt med voltsteg (bågsteg) utåt (?) sker derigenom att med afböjning eller utbrytning föra fiendens gevär åt sidan, att vridande på främre foten flytta den andra i en fjerdedels cirkel och derpå framflytta den andra foten mot fienden med stöt.

---

157. Fördelen af slutet angrepp med fälld bajonett beror af den styrka, hvarmed det utföres i det sista afgörande ögonblicket. Geväret bäres vid språngmarsch i högra handen i den lutning, som dess egen tyngd lättast medgifver. När truppen vid pårusning hunnit på högst tio stegs afstånd från fienden, nedbrytes spetsen, och båda armarna framföra sist geväret med *full sträckning* såsom till *hög-stöt*, enligt hvad förut är sagdt. Vid ett bajonettanfall är vanligtvis truppens linie bruten förmedelst en större ifver hos någon och en större senfärdighet hos andra; men när truppen genom öfning i fäktning fått mera vana och mera tillit till sitt vapen, är det att förmoda, att densamma håller sig mera sluten, och lär sig lättare att agera i massa, med bajonettens användande, hvilken ofta fordom gjorde svenska krigshären oöfvervinnerlig.

Sluten trupp, som måste emottaga ett infanterianfall, bör göra detta *med full stöt*, ej blott med orörligt fälld spets. Antingen truppen står i linie, eller bildar fyrkant, bör dess försvar mot ett infanterianfall ske enligt det föregående mom. —, så att truppen strax efter salfvans lossning, och innan fienden hunnit framrusa, nedbryter kolfven, och när fienden rusar in, möter honom antingen med blott sträckstötar *), eller också med hel eller halfmarsch framåt gör stöt. (Äfvenledes kunde

---

*) *Utg:s anm.* Detta och föreg. afviker från Baj.-Regl, mom. 167 i det afseende, att den sträckstöt, som der föreskrifves, utgör en vågrät förändring af den *förhöjda stöten*. Jemte detta stycke anföres ett ofullständigt schema för befälet, upptagande hvad som göres med olika vapen (gevär, lans) på ett, två och tre led med marsch och pårusning eller på stället, mot angripande fotfolk eller rytteri — o. a. föreskrifter, som snarare synas vara tillfälliga förslager än verkliga erfarenheter?

Digitized by Google

truppen ställas på flera led, hvaraf två och två samtidigt agerade med bajonetten mot den framrusande fienden, öfverrotarne kunde då göra stötarne med till höger gard.) —

Truppens första öfning häri bör ske rotevis; och den bör underrättas tydligen att hvarje karl bör föreställa sig, att fiendens angrepp yttras på *den* punkt, der han står i massan.

158. Instruktören bör tillsäga truppen att, om en kavallerist här och der brutit genom någon rote, böra de karlar, som närmast och i tredje ledet stå i luckorna, ofördröjligt göra höger omvändning och till höger eller venster angripa den inrusande fienden i ryggen, innan han hinner omsvansa sin häst.

159. När landtrupp, förföljd af fienden, skall draga sig tillbaka, och embarquera; kunna serskildta led afvexla bajonettstriden, för att skydda återtåget. Således gör eftersta ledet under långsam tillbakamarsch bajonettsträckningar och stötar mot den påträngande fienden, under det andra ledet skjuter och efter skottet gör samma led likaledes bajonettsträckning. Då första ledet kommit ombord eller i båtarne, börjar det sitt angrepp med eldgevär, sedan de tvenne eftersta leden till höger och venster i tät flanque-ställning gjort öppning för de förras eldgevär.

160. Vid en embarquering, debarquering: sedan dechargen skett, är säkrast att truppen rotevis begagnar bajonetten; vid äntring deremot beror det af de fiendtliga skeppens höjd, om truppen skall bruka hög eller låg förkortad gardrörelse.

---

161. *Pikens och Änterbilans rörelser äro:* *)

Stöt { a högt.
b lågt.

*) *Utg:s anm.* Likasom om Lansen är texten till denna del af förslaget mest förskingrad, (hvarför här blott detta schema anföres), hvilket synes bekräfta det påstående att L. ej ansåg änterbilan vara tjenlig till något *försvar*. Angående *pikens* synes Förf., dermed mena något annat än den vanliga, som närmast motsvarar bajonettgeväret; ty i Gymn. Grund. 4:de afdeln. menas tydligen ett *enhandsvapen* (för ryttaren), här åter ett *huggvapen*, således troligen den gamla hillebården, med både yxa och spets och hake, som förr brukades vid flottan. De flesta här omtalade rumförändringar äro verkliga *språng.* Derefter före-

Digitized by Google

Hugg { a utåt. b inåt. c tvärs.

Afböjning { a utåt. b inåt. c tvärs.

Efter föregående gymnastik enligt dagtabellerna fördelas rörelser med pik och bila i följande tabeller:

A) *utan rumförändring.*
1) ett led på dubbelt afstånd (mellan rotarna).
2) 2:ne led på dubbelt afstånd.
3) — — — — — —
4) — — — — — —

B) *med rumförändring.*
1) framåt och tillbaka.
2) uppåt.
3) nedåt.

---

162. Instruktören åligger att vid all slags fäktning från början uppmärksamt tillse soldatens rätta utbildning till harmonisk kraft. Dertill hörer att gå i en rätt bestämd ordning

---

kommer en lika ofullständig uppsats om *exercis*, hvarest yrkas båda händernas bruk i vissa fall. Några strödda anteckningar om olika slag af *steg, marscher, löpning* till en del *i förening med andra rörelser* finnas bland de papper, som tillhöra förslagets pedagogiska och militära delar (äfvensom till Gymn. Allm. Grund. 6.te afdeln. 3:dje stycket?) men de utelemnas här (liksom brottning), enär dessa samma ämnen icke innehålla något obekant, eller som ej numera är både kortare, tydligare och fullständigare framställdt i de flesta gymnastiska handböcker. — Derjemte anmärkningar om »steckenrörelser och frontmarsch med handsignaler.» Utom de *fem* handlingar, som här meddelas, samt några äldre utkast, som ofvan äro omnämde, innehålla de efterlemnade papperen förnämligast följande: 1) ett utkast till »*Rörelselärans*» (Jfr. slutanmärkningen af utgifvarne till Gymn. Grund. 1:sta upplagan) utgörande nästan blott strödda anteckningar och ofullbordade uppsatser till mundtliga föredrag o. s. v. Dertill hör möjligen en »Gymnastik i machineri» utan början, Jfr. ofvan. 2) En pappersbundt innehållande några behandlingar, mest för friska, s. k. hemrörelser, äfvensom sjukbeskrifningar från 1820—1833, mest för qvinnor, samt lärarinnans *anteckningsbok* derom, jemte en samling af »aned-contourer.» 3) En serskild »Förteckning öfver de gymnastiska rörelser, hvaruti Götheborgs studerande ungdom öfvat sig vid Contuberainum från den .. Juli till den .. Augusti 1809» innehåller tillika några korta föreskrifter. Bland redskaper nämnas slätplanka, spännplanka, skottplanka, slagbom, springbom, tvärbom, puta m. m. 4) Sluteligen skriföfningar om gymnastiska ämnen af blifvande lärare med anmärkningar af L. — Af det tal, som tidskriften Iduna 1814 innehåller, har Förf. öfverkorsat en stor del.

Digitized by Google

från det enklaste och lättaste småningom till det svårare och sammansatta. Enhet och samverkan mellan delarnas bruk är det mål, som gifver concentrerad kraft. Utan båda sidornas öfning blir den ej harmonisk. Vapnets egenskaper kunna inskränka, men ej upphäfva denna fordran; värjans enkla form gifver således mesta oberoende; och dess förande bör läras med hvarje hand, ej blott *liksidigt* (mot en fiende, som begagnar *samma* hand) utan äfven *omaka* mot fiendens. Rum, tid, rigtning och kraft äro blott yttringar af samma grundfenomen, rörelsen. Angreppet sammanfaller med försvaret för nu brukliga handvapen; men *initiativ* och *rigtningens räta linia* gynna det förra, *rummets* och *kraftens* besparing gynna den sednare. Den ställning, som förenar de flesta möjliga fördelarna till anfall och försvar, Garden, är derför all fäktnings utgångsställning. Då grundsatserna för all ärlig fäktning är *sjelfförsvar*, måste denna ställning så bildas, att den afser största möjliga säkerhet; genom att bereda utgångspunkt för oupphörligt vexlande anfall. — Försvarets rörelser gå i *tvärlinien* (diagonalen), men med största möjliga inskränkning af *väg;* för att undvika desto större blotta till fiendens nästföljande angrepp.

163. Den räta linien innebär både största kraft och största hastighet och mesta skydd. Mellan lika stora fäktare måste stöten derför gå så vågrätt som möjligt; fördelarne af vinkelstötar äro blott skenbara, emedan de dela kraften, inskränka hastigheten, minska betäckningen. Anfallstaflan är således ej hela fiendens kroppsyta; betäckningen inskränker den mer eller mindre.

Bröstet och axeln äro i *garden* mest utsatta för en lika lång angripares stickvapen, äfven hufvudet under *utfall* för ripoststötar; men handen utsättes vida mera för huggvapnet, som verkar i periferien, således äfven åt hufvudet (och sidorna) synnerligen om angriparen är betydligt längre, då äfven stickvapnets förflyttningar (coupéer) blifva *farligare*, om man låter honom sjelf välja afståndet. — — —

Digitized by Google